Государственная публичная библиотека СССР имени В. И. Ленина

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Ера 21 МАЙ № 41 (2253) 1959 шу

Мах 20 кеп.

Бокъонца гІулакх де дІадийнача ялаташта

Укх шера февраль бетта колхозийн совхозийн дикагІа болча болхлой республикански совещане баьхкача колхозникашеи, совхозий, РТС-ий, МТС-ий болхлошеи, юртабоахама специалисташеи дош деннад 1959 шера соахкарчул 1,3-зза дукхагІа ялат чуда а, хІаьта юккъера лаьрхІача хІара гектара тІара 38 центнер фуалъяьхача хьажкІийн 350—400 центнер гІадам а тІехьа мошача хьажкІийн яккха а. Цул совгІа цар чІоагІдаьд хІара гектара тІара 117 центнер баьца даарийн 80 центнер коартолийн яккха.

Республикерча дукхагІа йолча колхозийн совхозийн къахьегамхоша шоаш денна дош сийленца кхоачашду. БІаьстан балхаш дІадола а далалехьа шоай еррига техника а тоаь, дІадув фу а кийчдаь, агротехникоманяхьара чакхдаьхад цар деррига ялат а кхыйола культурэш а дІаера балхаш. Укх деношка ялат дІадийна йоалаш латт еррига колхозаши совхозаши.

Цхьабакъда, ялат дІадерца чакхдоалаш-м дац кхашкара балхаш. Доагглача тайпара гІулакх ца дича, мелла дика а ханнахьа а дІадийна дале а, хьувкъаргдац ялат. Цудухьа хІанз колхозийн совхозийн къахьегамхошта хьалхашка латта декхар да ханнахьа шоаш дІадийнача ялаташта а кхыйолча культурашта а махха баннхар, оасар дар, культиваци яр, кхы царна де деза гІулакх дар. Уж балхаш шоай ханнахьа а дика а чакхдаларга хьежжа мара хьувкъа йиш яц ялат.

Долаш дий-теш вай республикерча колхозникашка, совхозийн, РТС-ийн, МТС-ийн болхлошка, юртбоахама специалисташка де доагглача тайпара дІадийнача ялата а кхыча культурашта а гІулакх дара мел эшар? Цу гІулакха еррига кхоачам болаш ба. Колхозашкеи совхозашкеи ма эшша техника я, дика опыт а йолаш йола механизаторий кадраш я, специалисташ ба.

Из къаьгга хьагойт цхьацца йолча колхозийн совхозийн гІулакхаша. Сунженски районерча «Победа» яхача юртбоахама артела № 1 йолча тракторно-полеводчески бригадан коллектив хьалхагІа шозза макхз а баькнха 11 мае гидуаргашта культиваци е йолаеннай, хІаьта барХІитт дийнахь из болх чакхбоакхаргболаш а я. Культиваци ешшехьа а нийхл а ю цар гидуаргаш. ХьажкІаш хьатІа ялалехьа макхаш а доахаш, кхашкара оасар дохадаьд цу районерча «XX партсъезд» яхача колхоза бригадаша а, хІаьта хІанз хьажкІашта шозлагІа макхаш доахаш а йоахк. Ханнахьа дІадоладаьд уж балхаш «Горячеисточненски» яхача совхоза механизатораша. Чуийнна хьажкІашта культиваци еш йоахк цу совхоза цхьоалагІча отделене механизированни звенош. Ханнахьа ялаташта гІулакх де болабеннаб МагІалбика районерча «Кавказ» яхача артела колхозникаш а.

Массанахьа а цу тайпара да гІуланхаш аьлча бакъхургдац. Дукха я вай республике хІанз а бокъонца хьажкІашта макхаш даха, гидуаргашта культиваци е, бьца даарашта хьалхара оасар де ара ца йоалаш колхозаши совхозаши. Селхан-самар дийнахь а тІехьа, хьажкІаш дІаййина даьлча доахаргда-кх манхаш яхаш баьгІаб Наьсарен районерча совхозий цхьацца йолча отделеней кулгалхойн специалисташи. Царна хетар хьажкІаш хьатІаяллалца манхаш даха дезац аьнна. Иштта тІехьа тетт уж балхаш МагІалбика районерча «Ингушски» яхачеи, Ачхой-Мартановски районерча «Лермонтовски» яхачеи совхозашка а.

Цхьанна тайпара а мегаргдолаш дац хІанз манхаши, культиваци, оасари тІехьа теттилга. ДогІа наст-кастта делх укх бІаьсти. Лаьтта тІаьда хилча оасар чехка дегІадоагІа. Цудухьа районий партийнии советскии организацей а, колхозийн совхозийн кулгалхой а керттера декхар да беррига юртбоахама къахьегамхой оарцагІа а баьха, сихха ялаташта а кхыча культурашта а манхаш дахари, культиваци, оасар дари.

Кхашкарча балхашта эшаш мел йола механизмаш, эггара хьалха культиватораш а йолаш, болх беш хила еза, массайолча агрегатага шин сменах болх а байташ.

Къаьстта теркам тІабахийта беза механизированни звеношта. Колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла ба шоай болх бокъонца дІабахьа, царна фуэш хьажа а, новкъостал де а.

Оасара хана деррига балхаш машинашца чакхдоахалургдац. ХьажкІаш а, гидуаргаш а, кхыйола культураш а ханнахьа цІеньяра кулгаца а целашца а оасар де дукнха нах арабаха безаргба. Беррига болх бе могаргдолаш бола нах арабаха беза оасара. Царна целаш кийчде деза, гаьнача кхашка балха боахача наха бийсаш яха моттиг, баа кхача, кхы царна эша хІамаш Іалашде деза.

ЧІоагІа теркам тІабахийта беза культиваторашка бокъонца болх байтара. Нагахьа санна культиватор дика кийчъяь а бокъонца болх беш а хилча, цо оасар цІена ду. Цудухьа колхозий, совхозий, отделеней кулгалхойн юртбоахама специалисташи декхарийла ба культиваторий отхалаш ханнахьа хийцайий, уж бокъонца нийсъяьйий хьежаш хила.

Укх балхаш сихденнача деношка массанел а чІоагІагІа оарцагІа бала беза агрономаш. Цар декхар да хадданза кхашка бІарг лаккхар, оасар дукхагІа долча чехкагІа макхаш доахийташ а оасар дайташ а кхаш ханнахьа цІендайтар. Агроном хьожаш хила веза хьажкІаш хьатІа миштa яьннай, нагахьа уж нийлха яьнна яле, уж нийлха яьннача кхы тІа а хьашкІаш дІаййийта еза.

Оасар делга боккха лоархІам болаш гІулакх да. Районий, колхозий, совхозий партийни организацеш декхарийла я беррига къахьегамхой ялат хьувкъадара тІехьа лоаттабеча къовсама оарцагІа баха а царна юкъе шерра социалистически яхь йоаржае а. Беррига наха юкъе беш бола партийно-массови болх кхашка дІаарабахьа беза.

Вай керттера декхар беррига низ оасара тІабахийтари еррига юртбоахама культураш дикагІа хьувкъийтари да!

„Аргун" йол хьакха йолаеннай

Массехк ци хьалха доакъар кийчдара гІулакхаш дувцаш заседани хилар Грозненски районерча «Аргун» яхача колхоза правлене. Цига йол а, дІайийна баьцаш а хьакхара балхий график оттайир.

Дика кийчо яьй колхозо укх шера йол хьакхара. Іай тракторашта ремонт яь яьлча кхы ха ца йоаеш сенокосилкаш а, йолхьингаш а, йол хьокхача эша кхыйола машинаш а тоайир механизатораша. КІира хьалха цонашка дІайнгай техника. Нов. Алхазовс кулгалдеча № 1 йолча комплексни бригадага 2 тракторнии 3 говрийн сенокосилкаш я; уж еррига болх бе кийча я, хІаьта № 2 йолча бригаде 3 говрийн 2 тракторнии сенокосилкаш я. Дукха хІама ца эшаш кийча я 2 навесной сенокосилка а.

— Уж бурунаш яхача эрий аренашкара цонаш хьокхаш хургьа, — йоах колхоза парторганизацен секретара нов. Самойленкос. — Из ха тІакхачалехьа дуккха хьалхагІа тоаь ярьья уж.

ХІара бригадага цхьацца тракторашта тІехьатувса йолхьинг да; уж а цонашка дІадигад, кийча я 4 волокуша а. 2 стогометатель я колхоза, уж йол вІашкатоха ха хилалехьа тоаь яха дош деннад правленен заседане ремонтни мастерскен болхлоша. Дика вІаштІехьдаькхад колхозо йол хьокхаш бола болхлой дуача хІаманца Іалашбелга а цар салоІилга а.

Бригадашка йол хьокхаргйола болхлой а тракторашка а къоастаяьй. Укх шера а йол хьокхаш хургба соахка балха заданеш дуккха тІехкхоачашъеш дика къахьегаш хинна тракториста Батыров Ультаби, Конюшко Александр, Масаев Сосланбек.

870 гектар цонаш я укх шера колхозо хьакха езараш, царех 400 гектар бурунашка я. Цигара буц хІанз а хьокхарг хиннаяц. Нагахьа санна дика хаоттам хуле укх бетта тІехкхьарча деношка цига йол хьакха йолае лерхІ колхозо. ХІанз вІашагІйоллаш я цига болх бергбола ше къаьстта йола бригада. ХІаьта вожаш 470 гектар гаргга цонаш хьокхарг хиннай.

Ялат чуэца ха тІакхачалехьа йол хьакха а, вІашкатеха дІоаттаяь яккха а декхар тІаийцад колхозникаша.

Селхан йол хьакха йолаеннай колхоз.

А. БОКОВ.

Ах шера план—ханал хьалха

ЧІоагІа дог гІоздаларца тІаийцар Грозненски консервни комбината коллективо ССКП ЦК Пленум хургьа аьнна баь хоам. Дикача къахьегама толамашца накъа баха лаьрхІар комбината болхлоша Пленум хьаеллача денна.

Пленума сийна комбината коллективо лаьрхІад продукци арахецилга лакхде а цунах дІабода мах лохбе а, хІаьта цунга хьежжа лаккхара социалистически декхараш а тІаийцад коллективо.

Комбината болхлоша лаьрхІад Пленум хьаеллача ханага хьалхарча ах шера план кхоачашъе а, хІаьта планал совгІа 2700 эзар сома маьха продукци яла а, къахьегама овсарле 1,5 процент лаккъе а, механизированни паромаслянни пишк оттае а, дІахо производствон технологи эргаяькха тоае а, иштта кхыдола балхаш де а.

С. АВАКОВ, партбюрон секретарь.

Сиха кийчъе техника

Хьайбашта доакъар кийчде тахан арабаьлча а тІехьа дац вай республикан дукхагІа йолча районашка. Царех лархІа езаш я Шалински район а.

«Джалка» яхача совхозе планах хьакха езараш 1251 гектар я. ХІаьта 10 балха дийнахьа хьайбашта кхоачам хиллал доакъар Іалашде а лаьрхІад механизатораша.

ВІаштІехьа царгдий-теш цар цу лоаццача хана из лоархІам бола гІулакх — хьайбашта доакъар Іалашделга чакхдаккха?

— Тахан а тІехьа мангала арабовла лаьрхІа бар совхозашкара механизатораш йочан юкъе аийккха бисабецаре, — йоах районни юртбоахама инспекцен керттерча агронома нов. Благиревс.

Нагахьа санна, тахан арабаьлча планах йолчча хана мангал хьекха баргбий уж, аьнна шийга хаьттача нов. Благирева дала жоп хиланзар.

Совхозашкара, къаьстта «Джалка» яхача совхозера техника гаьнна кийчъяь яьннаяц. ХІаьта цхьайолча отделенешка цу гІулакха цхьаккха хІама а даьдац. Царех я 5-гІа, 6-гІа отделенеш. Тамаш я совхоза керттера агроном нов. Каунов а, отделеней управляющеш а цу лоархІам болча гІулакха дукха сагота бале.

— Тоае а кийчъе а техника яц тха, хьатІаккхаьча латташ мангал хьакха ха а я,—йоах 5-ча отделенерча тракторно-полеводчески бригадан бригадира нов. Мусалиевс.

Районе шинна а совхозе еррига а 5 мара стогометатель яц, хІаьта уж а къаьна я яхаш тоа ца еш а латт. Кхоачам хиллал яц волокушаш а.

ХІара отделене вІашагІъехка хила еза мангала араяргйола механизаторий бригадаш. Уж а кийча яц дукхагІа йолча отделенешка.

ХІанз а тІехьа кийча яц транспорт.

Шинна а совхозера фургонаш а яц цхьан совхоза кхоачам бергболаш. Из гІулакх шоашта хоншше а автомашинаш кийч а ца еш багІа совхозий кулгалхой.

Бакъдар аьлча, совхозий массайолча отделенешка-м лелац мангала кийчо яра гІулакх ишта мела.

Ханнахьа уйла а яь хьайбашта доакъар Іалашдергдола техника кийчъяьй «Шалински» яхача совхоза 3-ча отделенерча механизатораша.

Ха хьежац. Мангала ха тІехьаьлча лордаш Іо а лийге, йокъа а яле чІегІаш мара йисац баьцах. Цудухьа боккха лоархІам болаш да ханнахьа мангал хьокхилга. Совхозий а отделеней а партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш кхы ца говш оарцагІа яла еза хьайбашта доакъар кийчделга юхатетташ дола кхоачамбоацараш дІадахара.

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

ССКП ЦК Пленума сийна

ССКП ЦК Пленума накъа бахара шерра социалистически яхье баьннача Грознерча химикаша доккхий къахьегама толамаш доах. Синтетически этиловии спирт арахецара йола паччахьалкхен пхе беттара план кхоачашъяьй цар май бетта 9-ча дийнахьа, хІаьта хІанз болх бу июнь бетта планах.

Завода коллективо май беттах хьалхарча ах бетта арахийца валови продукци 108,5 процентага кхоачаш я.

ХьалхагІа санна дикагІчарна юкъе ба № 32-91 йолча цехера болхлой (цеха начальник Козлов Алексей Александрович). ХІара бетта планах арахеца оттадьчул дукхагІа спирт арахец цар. Цу цехе яхь лелаечарна юкъе хьалхле дІахьу Буянов Юрий Александровича кулгалдеча «Б» смено. Цу смено май бетта хьалхарча пхийтта дийнахьара план 116,8 процент кхоачашъяьй. Дика къахьег цу сменерча аппаратчикаша Путилина Нинас, Лунев Владимира, Притчина Полинас, иштта кхыбараша. Доккхий толамаш доахаш къахьег Кузнецова Ольги смено а. Май бетта пхийтта денна йоагІа производственни план смено 114,2 процент кхоачашъяьй.

А ПУХОВИЦКИЙ.

Дукха нах тІаховша сиха лела самолеташ кердача наькъашка

Граждански фецарча флота Керттерча управленес кердача наькъашка лела йолайолийт дуккха нах тІаховшаш йола сиха лела пассажирски самолеташ.

21-гІча мае денз долалургда Свердловскеи, Новосибирскеи, Иркутскеи Іо а хувшаш, Ленинградан Владивостокан юкъе хан-ханнахьа «ТУ-104» яха самолет лелилга. Из никъ беш кхоачаш 14 сахьат а доадергдац цу самолеташа.

Ленинградан Адлеран юкъе а лела йолалургья самолеташ.

(ТАСС).

Сурта тІа: 1959 шера 17-ча мае Ножай-Юртовски районе доттагІлен цІей дездеш вІашагІкхийтта, хинна нах.
И. Плиева сурт.

1959 шера комсаш дика хьувкъаергья вай

* * *

Наурски районе комсаш лелаерий совещане хиннараша Нохч-ГІалгІай АССР-а берригача комсаш лелаерашка даь

КХАЙКАРАЛ

Дукха деза новкъостий!

Советски нахага кхаьчараш дегаш гІоздоахаш Іалаьмате дика денош да. Хьамсарча Коммунистически партен XXI-ча съезда историческн решенеша никъ а хьийха ,семилеткан сийлахь-йоккха план ханал хьалхагІа кхоачашъяра шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегамхой тІагІертта къувсаш ба мехка халкъа боахама деррига доакъош кхы тІа а чІоагІагІа дегІадоаладара духьа.

ССКП XXI-ча съездо юртарча къахьегамхошта хьалхашка доккхийн бехктокхамеи декхараш оттадаьд — семилетка йистейоалаш хІара шера гулду ялат 10—11 миллиард пунтага кхачийта, 16 миллион тоннал кІезигагІа доацаш дулх, 100—105 миллион тонн шура яккха, диазза дукхагІа комсаш гулъе. Алхха вай республике семилетка йистейоалаш колхозашкеи совхозашкеи комсаш дІайогІа лаьтташ 1958 шера 8,5 эзар хиннача 30 эзар гектарга кхача деза, хІаьта Наурски районе комсаш тІайола лаьтташ 20 эзар гектарга кхоачаргда.

Коммунистически партеси Советски правительствоси хІара денна йоакхо яра бахьан долаш, хІара шу ме доал комсашта гІулакх дара механизаци яра боарам лакхлу, комсаш лелаерий къахьегам аттача боал, продукцен единицага дІабода мах лохлу. Района специализаци яьча хана денз комсаш тІайола лаьтташ 1953 шера 165 гектар хиннача 5360 гектарга кхаьчад. Керда бешамаш дІайогІилга механизацени агротехникани лакхарча боарам тІа леладу.

Наурски районе совхозий коллективаша, колхозникаша, специалисташа дуккха къа а хьийгад низ тІа а бахийтаб бешамаш дІайогІара план кхоачашъяра, йоккхача моттигаш тІа комсашта гІулакх де Іомабара. Хьалкхийнаб дика комсаш лелаераш. ТІагІертта къахьегарцеи цу культурага безамца хьажарцеи цар лоархІам боллаш толамаш даьхад хиш ца дехкача лаьтташка комсаш хьалкхееш. Наурски комсий совхоза звеньяяяс Бутова Марияс ший новкъосташца цхьана дІадахача шера «Ркацители» яха комсаш шоашта тІачІоагІдаьча лаьтта хІара гектара тІара 80 центнер чуийцай, Ленина цІерахча колхоза звеньевойс Терентий Кондратьевич Рычика 12 гектар лаьтта хІаране тІара 78 центнер комсаш яьхар, «Россия» яхача колхоза звеньевойс Евстроп Фролович Блохина ше гІулакх деча 13 гектара тІара хьагулйир хІаране тІара 68 центнер комсаш.

ХІанз деррига боахамашка шерра дІадоладаьд комсашта гІулакх дара балхаш. Семилеткан хьалхарча шерара план ханал хьалха кхоачашъяра яхье а яьнна бригадацеи звеношеи тІагІертта къовсам лоаттабу комсаш дика хьувкъийтара. Комсаш лелаеча балхаш деча дуккхача болхлошеи колхозникашеи дийнахьара нормаш 150—200 процент кхоачашъю. Иштта тІагІертта къахьегаш я Наурски винсовхозера Лемента Надежда, Калиновски винсовхозера Гресь Анна Васильевна, «Советская Россия» яхача совхозера Туркова Антонина, иштта кхы дуккхабараш.

Бакъда комсаш лелаелга доаржадара балха юкъе, толамца социалистически декхараш кхоачашдара духьале еш дола кхоачамбоацараш а да тха. Масала, цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи хІанз а дІаегІа комсаш дІалатара гІулакх лохача боараме латт. ДІаегІа гаьнаш дикагІа дІалатийтара тхоашкара мел доагІар а ронаш кийчъяьй. Цу новкъа хьалхара боаккха гІа ба семилеткан план кхоачашъяр. Из кхоачашъе йолаеннай хІанзехьа а еррига советски общество. Вахара кердача материало йохаю, йоах К. Федина, литературан къаьнара формаш, литературо дІадех керда барзкъа. Бе безаш кІоаргга болх хьалхашка латт Советски Союза деррига къамий литературай вежарашха болча писателашта.

Дукха деза новкъостий! Комсий плантацешкеи винзаводашкеи кхы а дикагІа болх бергба, комсаш лелаелга дегІадоаладара тІехьа йолаяьча социалистически яхье керда коталонаш йоахаргья, ССКП XXI-ча съезда еррига толамца кхоачашъергья вай!

Даькъала хийла Советски Социалистически Республикай Союз — вай мехкарча къамий доттагІлен чІоагІало, машареи, демократени, социализмани бохаргбоаца низ!

Даькъала хийла коммунизм — деррига адамлен хургдола сийрда вахар!

СССР-а писателий кхоалагІа съезд

Кремлерча Йоккхача дворца заседанеш хулача зале 18 мая хьайийллар СССР-а писателий кхоалагІа съезд. Съезд гулъеннай Коммунистически партен хьалхленца советски халкъ ССКП XXI-ча съездо коммунизм хьалъе оттаяь Іалаьмате йоккха программа кхоачашъе доладеннача хана.

Съезде да советски халкъа дуккхача къамех дола литература, коммунизм хьалъеча сийлахь-доккхача гІулакха юкъе шоай пероца, шоай творчествоца дакъа лоацаш бола нах. Укхаза баьхкаб московски заводашкара а фабрикашкара а болхлой, советски культуран деятелаш, партийни болхлой, Советски Армен викалаш — вай ханара нах — книжкаш тІа бувца турпалаш хІама довзара-хара тІера бола нахи. Съезде ба Малхбоален а Малхбузен а мехкашкара баьхка писателаш.

Дийнахьа 12 сахьат даьлча Кремлерча Йоккхача дворца заседанеш хула зал хьалъюз делегаташеи хьаьшашеи. Съезде баьхкача наха чІоагІа тІоараш тохаш тІаэц паччахьалкхен ложашка гучабоала новкъостий **А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Полянский.**

Съезд хьаелл писателе Константин Федина. Ше къамаьл деш, цо белгалдаькхар, вай литература советски халкъа историех хьакъоастаде йиш йоацаш дувзаденна хилар. Обществон а паччахьалкхен а йоккха опыт, советски халкъа вахара чухь керда мел дар советски литературан керда а кІоарга а бола чулоацам ба. Вахарах дола бакъдар хила а хиннад, долаш а да халкъа вахара дакъа ше долча, халкъа гІулакх цеча литературан, социалистически реализма литературан закон.

Оратора йоах, ССКП XXI-ча съездо вай мохк тІахьийхаб коммунизм хьалъеча керда толамаш даха. Цо аьлар, советски социалистически гІирс хьалбеш яьхача къаьггача коталонашца кийчъяьча кердача этапе даьннад истори. Дукха гаьна йоацача хана деш-деш коммунистически гІулакхаш кхоачашде йиш хургйола материальнии культурнии йоккхий тоаь.

Съезде да советски халкъа дуккхача къамех дола литература, коммунизм хьалъеча сийлахь-доккхача гІулакхаш кхоачашде йиш хургйола материальнии культурнии йоккхий тоаь.

Съезде гулбеннача наьха цІерах доазол цехьара съезде баьхкача писателашка моаршал хоатт К. Федина.

СССР-а писателий кхоалагІа съезда органаш вІашагІйохк. 69 саг юкъе вода президиум хорж.

ЧІоагІа, Іаьхденна тІоараш а детташ съезда сийлен президиуме хорж ССКП ЦК Президиум.

Съезде цувцаргдола дешаш оттаду:

1. Коммунизм хьалъеча советски литературан декхараш.

2. СССР-а писателий Союза Центральни ревизионни комиссен доклад.

3. СССР-а писателий Союза Уставана юкъе цхьадола хувцамаш дарах.

4. СССР-а писателий Союза хьалхле лелаю органаш харжарах.

«Коммунизм хьалъеча советски литературан декхараш» яха доклад е дош лу А. А. Сурковна.

ДоттагIлен цIей дездеш безаме вIашагIкхетар

ДоттагIленца вIашагIкхетара Ди цIей а хинна цIаэттад вай республике. Цу тайпара цIей хилар соахка 2-гIча ноябре Ачхой-Мартане Сунженскии, Первомайскии, Урус-Мартановскии, Ачхой-Мартановскии районаш а 26 октябре Наурскии Надтеречнии районаш а доттагIленца вIашагIкхеташ.

17 мая Ножай-Юртовски, Саясановски, Курчалоевски районийн, Дагестанскии АССР-а Ново-Лакски, Хасав-Юртовски районийн, Грознен Сталински районеи къахьетамхой доттагIлен цIей хилар.

Цу дийнахьа Іурра денз лоамарча Ножай-Юрта бода никъ дIалаьца нахах етта йола автомашинаш, дын баьреш тIаихар халкъий доттагIлен цIей оттадеча моттиге. Ножай-Юрта дIакхача гаьнна йолаш новкъа хьалтеха доахь халкъий доттагIал дIаькъал дувцаш, Советски Союза Коммунистически партена сийле кхайкаеш, партен XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъе къахьегамхой тIахьехаш дола цIе транспоранташ, плакаташ, байракхаш.

Таханара ди моллагIа дола ди доацилга хоалу берригача лоам довкъашка гIолла бодача новкъа. Довкъашкеи аьлешкеи уллача Ножай-Юрта хьалкхьачача вIашагIкхетача моттиге нах дIахьежабеш наькъа гола мел тохача латт цIе галстукаш а йоахкаш бола пионераш — кIаьнкаши йиIигаши...

Ножай-Юрта йисте, къамий доттагIал вIашагIделлача вай баьччан В. И. Ленина портреташ хьалтеха доахкача боча бIарий Іыйне, сийнча баь тIа Ножай-Юртовски райисполкома председателе нов. Яндарбиевс хьаелл халкъий доттагIлен митинг.

Митинге къамаьлаш ду ГСКП Нохч-ПалгIай обкома секретара нов. Сагаевс, Дагестански АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателе нов. Алиевс, Хасав-Юртовски районерча садовода нов. Джанатлиевс, партен Ново-Лакски райкома секретара нов. Дибировас, Курчалоевски районерча тракторни бригадан бригадира СССР-а Лакхехьарча Совета депутата нов. Хамзатовс, комсомола обкома секретара нов. Дидиговс, кхычар а. Ораторашца деча къамаьлашка чIоагIа ладувгI нохчех, гIалгIайх, эрсех, аварцех, гIумкех, гуржех, армянех... болча эзараша наха. Ораторашца дувц котъяьннача ленинески къамий политиках, берригача вай мехкара нах а санна, Нохч-ПалгIай АССР-а а Дагестана а къахьегамхой цог гIоздаьнна партен XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъеш бахкарах, семилеткан хьалхарча шерара план кхоачашъеш цар доахача толамех, шоаш беча балха тIехь къахьегамхоша лоаттаеча социалистически яхьах, хьалха тIехьабиса, шоай йоазув доацаш, баьде, къе хиннача Нохч-ПалгIайчен а Дагестана а къахьегамхоша советски Іаьдал эттача шерашка боахам дегIаболабеши культура лаккъеш даьхача доккхача толамех. Ораторашца шоаш къамаьлаш деш хьоаду вIаши лоалаха ухкача Нохч-ПалгIайчени Дагестанеи къахьегамхой доттагIал дуккхача хана денз хьадоагIаш хилар, Советски Іаьдал доаккхаш моастагIчунна духьал тIом беш а гитлеровски фашистех вай мохк лорабеш баьча Даьхен Сийлахь-боккхача тIем тIа а уж къонахчали денали долаш, майра моастагIчох латаш а маьрша къахьегаш а вIаши даьча новкъосталца царна юкъера доттгIал чIоагIдерг тIехьагIа доккха концерт оттадир Дагестана а Нохч-ПалгIай мехка а артисташеи цига вIашагIкхийттача районашкарча художественни самодеятельноста коллективашеи. Дагестанера баьхкача хьаьший сийна вай республикерча художественни самодеятельноста коллективаша даьккхар массанена а довзаш дола дуккаезача Дагестанах дола илли.

ДIаегIа сомий беш санна хоза тоаенна латтача боча-бIарий йоккхача гаьний Іийне — хьалла а Іоа а — доахаш иллеш а деш халхараш а долаш делкъел тIехьелца ха йихьар Дагестанерчеи вайнаьхеи кагийча наха а мехкарашца а цхьана.

Нохч-ПалгIай кагийча наьха безам тIабоцаш дар селий Іаьдалах деш хинна халхар: бе йоаллаш лоацо тIажилг а йолаш гонна юкъе йоал йоI е зIамига саг. Шоашца халхавакха безам болш волча зIамигача сагага е йоIага дIалу цар из тIадж. Цу тайнпара из тIадж карара-кара а эцаш, безаме халхар цир нохчий кагийча наха дагестанерча мехкарашца. Вай шинна а республикерча къахьегамхой эраз долча вахарах лаьца даьхача иллеша дог гIоздоахар хIара цар оаз цIа мел хезачун.

TIеххьара, сакъердамаш чакхдоалача ханна, доттагIлен костер оалаш йола цIи а лотаяь, щунна гоннахьа, чоал пхьарсаш а даьха, айхха кхотабенна дIаовтт из ди дезде вIашагIкхийтта нах. Цхьабакъда хIаьта а южаш яц халкъий доттагIлен хьамара доахача иллей оаз. Цо хетадолийт вежарштеи южарштеи юкъерчул башха, вай мехкарча халкъашта юкъера юкъ хийрагIа йоацаш санна. Да а цац вай халкъаш кхы хийрагIа, хIана аьлча советски мехка даханна моллагIча цхьан къама дог гIоздоал вокх къама дика гIулакхаш, къахьегама толамаш бIаргадайча.

Иштта цIенача цегашца, боккхача безамца дIахо йодача хана а халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдеш дIабаха а вай хьамсарча Даьхен вахар тоаде а уйла дегашка йоссайир доттагIлен цIей долча вIашагIкхийттача къахьегамхошта.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Сурта тIа: Ножай-Юрта хиннача доттагIлен цIейна хетаяь митинг (аьттехьа), трибуна тIа къамаьл деш я Дагестански АССР-а ССКП Ново-Лакски райкома секретарь нов. Дебирова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Лоалахошцара доттагIал чIоагIлу

Къилбаседа-ХIирий АССР-а Пригородни районе массехк ди хьалха кагирхой фестиваль хилар.

ВЛКСМ Пригородни райкомо хьийха цига хьоашалгIа бахар Наьсарен районера кагирхой а. Байракхашцеи доттагIлен лозунгашцеи кийччьяьча машина тIа районера дикагIа бола комсомольцаш а, кагирхой а, Наьсарен района культуран Цен самодеятельносте цакъа лоацараш а бар. ЧIоагIа беза хьаьший лаьрхIа тIаийцар хIирий катирхоша шоай лоаллахой.

Хьаьшашка моаршал хоалташ къамаьл дир ВЛКСМ Пригородни райкома секретара нов. Цаболовс:

—Тахан,вай кагирхой Цей дездеча дийнахь вошал долча Нохч-ПалгIайчен викалаш баьхкаб вай долча хьоашалгIа. Уж бахкаро хIираштеи гIалгIаштеи юкъера доттагIал чIоагIдерга.

Іаккха къамаьл даьча ВЛКСМ Наьсарен райкома секретара нов. Боковс кагирхой цIей даькъал дийцар.

— Таханарча дено, — аьлар цо дIахо, — хIирийн гIалгIайн къамаш вIаши гарга а дугарца царна юкъера вошал а чIоагIдерга. ХIанз укх сахьате Наьсарен районе шоашта юкъе вошал долаш бах хIирий, селий, эрсий, гIалгIай, иштта кхыбараш. «Октябра 40 шу» яхача совхозера трактористаш хIире — Мисикови гIалгIа — Кулбужеви вежарий санна цхьан тракторни бригаде болх беш, денна балха заданеш тIехкхоачашъеш хьабоагIа.

— Кхы а чIоагIлулда вай Советски мехкарча къамий доттагIал, — аьлар н. Боковс ший къамаьл йистедоалаш.

ВIаши безаме а Іымерза а болаш чакхъяьлар кагирхой фестиваль. ЧIоагIа са мукъа даьккхар Пригородни района художественни самодеятельносташа оттадьча концерташа. Дика концерт делар Наьсарен культуран Цен самодеятельноста коллективо а.

І. АБАДИЕВ.

Кхалнаха дизза дакъа лоац

Советски Іаьдало жортамукъале а маIача наха нийсса бокъо а еннай вай мехкарча кхалнаха. Советски халкъ доккхийду хьинар, къонахчал, лоIам болаш коммунизм хьалъеча дизза дакъа лоацаш кхалнах хиларах.

Социалистически юрта боахаме маIача наха нийсса бригадираш а, фермай заведующеш а, колхозий председателаш а ба кхалнах, общественни балхаца доккха дакъа лоацаш ба Наьсарен районера кхалнах а. Хьайбай фермашка шоаш ца кхобеш къахьегаш ба бIаьш доярканш Іаьсий леладеранш. Районе цIи хеза доярканш ба Экхажкъонгий-Юртара Р. Татриева, Х. Евлоева, Аьлти-Юртара Нугоевах Мальсаговаи, СурхотIарча ферме Іаьсий леладеш йола Аушева Люба, иштта кхыбараш.

Кирпично - черепични заводе болх беш йола Яндиева Лидаи, мельзаводе болх беш йола Умароваи, иштта дуккха кхыбараш хьинаре къахьетар бахьан долаш ерригача районе сий деш ба. Дукха кхалнах школашка хьехархой ба. Шоай хьаькъал а, хьинар а вай тIехье хьалкхеяра гIулакха цIалуш хьабоагIа уж. Уж ба Наьсарен юкъерча школе хьехархо йола Нохч-ПалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат Шадыжева Лида, Экхажкъонгий - Юртарча школан хьехархо Хамхоева Роза, иштта кхыбараш. Дика дIахьу цар общественни болх а . Масала, Хамхоева Роза хьехархо хилараI совгIа юртарча женсовета председатель а я. Цо кулгалдеча женсовето дукха болх бу района политически а культурни а вахара кхалнах юкъеозаш, цун новкъосталца юрта хьайийлаш барзкъаш тегарийн кружок. Дукха кхалнах ба цига Іомалуш.

Районе меттеI республике а йовзаш я Наьсар-Кертерча библиотежан заведующи Евлоева Диби. Цох тарра дика бу цо общественни болх а, из а женсовета председатель я.

Царех а иштта кхыча кхалнахах— къахьегамхоеха, кхалнахах — активисткех а йоккхий ю тха район.

ЕВЛОЕВА,
ССКП Наьсарен райкома женотдела заведующи.

Пионерий цIей

КIирандийнахь В. И. Ленина цIерах йолча пионерски организацен 37 шу дизара хетаяь пионерий парад хилар Нохч-ПалгIайчен столице Грозне. Цита дакъа лоацаш хилар дезача ден сийна дукха пайдана гIулакхаш карагIдийнна бола дикагIча дружинай пионераш.

Дружинашкара рапорт хьийцар ВЛКСМ Грозненски городской комитета хьалхарча секретара новкъоста Космина.

Парад йистеьнначул тIехьагIа Лермонтова цIерахча драматически театре пионерий слет хилар. Цита дакъа лоацаш сий дола хьаьший— хьалхара пионерий дружина вIашагIъелла Иван Тимофеевич Гончаров, эгара хьалхарча пионерех вола Иван Григорьевич Ярошенко, коммунистически къахьегама бригадера болхлой производстве хьалха латтараш, производствон новаторашца, ВЛКСМ Нохч-ПалгIай обкомеи Грозненски горкомеи викалаш, иштта кхыбараш а бар.

Слете дийцар города пионерий организацешца даь дуккха а дола доккхий балхаш, иштта йийцар цу слете цар даьча цу доккхийча балхий итогаш, дIахо йодача хана пионерий организацешца це лаьрхIа доккхий балхаш а дийцар.

TIеххьарча 4 шера 200 эзар сом гарга пайда баьб пионерашеи школьникашеи паччахьалкхенна, цхьан бетта 700 тонн совгIа металлолом гулдаьд. Пионераша дика дакъа лоац город тоаеш, гаьнаш йогIаш, улицах лелара бокъо йохаерашта духьал къовсам лоаттабу, «Семилеткан спутник» яха цIи яккхар духьа социалистически яхь лелаеш дукха пайдана балхаш ду. 5 отрядах из сий дола цIи тиллай. Царна юкъе я № 35 йолча юкъерча школера 7 «А» класса пионерски отряд. ХIаьта цу школерча пионерий дружино дезача цIей сийна хиннача социалистически яхье хьалхара мотт тиг яьккхай. Дружинан балхах а вахарах а цийцар дружинан совета председателе Заитова Ленас.

Цу дикагIа йолча дружинага лелае дIаеннай городской пионерски организацен Байракх. ВЛКСМ горкомоI халкъа образованен горотделон «ВОСТОК-57» яха радиола елар дружинанна, хIаьта Заитова Ленайна «Артеке» яха путевка елар. СовгIаташ делар № 37 йолча юкъерча 4 «А» класса отряда а, № 9 йолча юкъерча школан 5 «Б» класса звенона а, иштта кхыбарашта а.

Грознен пионераша декхараш тIаийцар «Семилеткан спутник» яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабе, общественни вахара юкъе дикагIа даькъа лаца, школе дикагIа деша, боккхагIчарна новкъостал де, Коммунистически партени советски халкъаш мутIахь хила.

В. И. Ленина цIерахча пионерски организацен 37 ши дизара хетаяь Нохч-ПалгIайчен столице, Грозне хинна пионерий парад, цига дакъа лоацаш хиннача къонача ленинцашта дукхача хана цагадоагIаргдолаш доккха, хоза цIей хилар.

Сурта тIа: В. И. Ленина цIерахча пионерски организацен 37 шу дизара хетаяьча Нохч-ПалгIай АССР-а столице, Грозне параде дакъа лоацаш хинна пионераш салют луш ба.

П. КАТАКОВА сурти тексти.

Механизаторий фусам-нана

Кхоалагіа шу да Мальсагова Заремай яхар кхай тIа вагончика чу дола. 14 шу мара даьннадацар цун «Назрановски» совхоза Аьлти-Юртарча отделенерча нов. Албогачиевс кулгалдеча № 4 йолча комсомольско-кагирхой тракторни бригаде повараллa балха йоагIаш. Цу хана денз Іай мара ца хьасташ цу бригадерча механизаторий йиззa фусам-нана йолаш хьайоагIа из.

Тайп-тайпара а дика чам болаш а даа хIама кийчду цо трактористашта. Цхьабакъда, даа хIама кийчдар-м

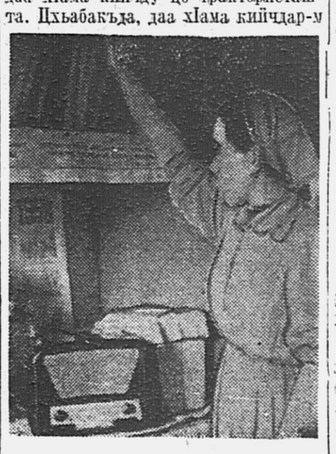

Заремай полевой станерча балха цхьа цакъа мара дац.

Массаза а чIоагIа цIена лоаттаю цо вагончик а цун гонахье а. Механизаторашца целкъийга хIама даа чубоагIача хана шийлача хица улгаш а диле, истолаш тIа цIена каьхат а дилле цIенеи безамеи хулийт цо фусам.

ЦIенеи хозеи я механизаторашца салоIа моттиг а. Вагончика чу красни уголок я. Шиз истол а дIаьха гIандаш а латт цу чу. Цхьан истола тIа радиоприемник а цунна іоххе керда зизаш а латт, тархе тIа библиотеке санна нийсдаь даоттадаь художественнии техническии книжкаш а, каьхата чандар а латт. Пенах хьалтеха плакаташ лозунгаш да.

Безамеи сакъердамеи салоI укхаза механизаторашца. Иштта дика шоай фусам хиларах чIоагIа дукха еза царна Зарема.

А. БОКОВ.

Сурта тIа: новар Мальсагова Зарема тракторни бригадерча красни уголоке гIулакх деш йоалл.

Г. Купина сурт.

Жа лоргаш да

ДукхагIа йолча вай республикерча районашка бIаьстн жа лоргилга дIадоладаьд.

Къаьстта дика цIахьош да уж балхаш Наурски районерча Калинина цIерахча колхоза жа Іуша Махамеджанови Митренкои тIахьожаш долча жаIулашка. Жа лоргача дика къахьегарца белгалбаьннаб Генус Татьянеи Виктори, Болдарев Ивани, Луговский Михаили. Царех хIара саго цхьан сменах 45—60 устагI лорг.

Жа лоргачарна ца социйташ болх дIабахьа новкъостал ду колхоза механизатораша а.

Х. ХАМЗАТОВ.

Артела болх тоабе беза

Грознерча Клара Цеткина цIерахча артела чуйоагIаш 12 ателье мастерскойн я. Аьхки массаза а цукха заказаш хул царга. Бетта цкъашозза мара дIа а эцац заказаш, дIаийдераш а геттара кIезига а да. ХIаьта дIачуденна барзкъа сихагIа даьча а 2 бетта мара йистедалац. Из да ателье мастерскешеи цхьан сменах мара болх беш ца хилар а беш бола болх бригадни методах ца бар а бахьан долаш. Артеле хIара портночо іоххьера денз даь йистедаллаца ше ду барзкъа, болх кулгашца а бу. Цхьадола балхаш хала а овсарал йоацаш а да. Уж кхоачамбоацараш бахьан долаш биъ бетта план 88,4 процент мара кхоачашъяьц артело. Дика лелац болх май бетта а.

Йоккха барзкъаш тега цех я № 1 йола ателье. Укхаза болх беш ба говза мастераш Дунаев, Корниенко, Кузнецова, иштта кхыбараш. Хеталу ателье планаш тIехкхоачашъе торо я, аьнна, цхьабакъда, говзача мастерех тарра барзкъаш тега шаьрбаланза а болхлой ба цига. Барзкъаш тега болабелча Іомабала а безаш хул уж. Цудухьа беттагара план кхоачашъяц ателье.

Цул совгIа берригача болхлошта а, ерригача цехашта а юкъе социалистически яхь йоаржаяьяц ателье, яхьеаьннарий балха хьокхамаш хан-ханнахь пенгазеташ тIа а доска тIа а гойтац. Цу кхоачамбоацарашта бехке ва артела парторганизацен секретарь нов. Хорошилов. Наггахь мара цехашка хилац артела председатель нов. Іонкин, болхлошца къамаьл кIезига ду, царна эшараш хац. ХIаьта эшараш дукха да.

— Цехашка барзкъашта етта аьшкаш кIезига я, — йоах № 1 йолча ательен мастераша Качаровс, Каспаровс, иштта кхычар. — Цхьанне болх бу, вож аьшк мукъаяларга хьежаш латт. Тукараш аьрхIа да; уж ирдац, тайп-тайпара бесаш дола тай а, чилла а тоъац.

Артела кулгалхой декхарийла ба уж кхоачамбоацараш сихха дIадаха а, барзкъаш тегарийн закройщикийн квалификаци лакхъе а. Цхьадолча кулгашца деча балхашта механизаци е еза, болх шин сменах а бригадни методах а бе беза.

Берригача советски халкъаца цхьана шоай хьинар ца кхоаеш семилеткан хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъе къахьегаш ба вай республикера къахьегамхой. ДикагIа кхоачашде деза артело цар хьашташ.

Г. АЛХАЗОВ.

Керда завод

Хьадъяь яла йоал Грозне еш латта механизированни маркхала-бетона завод. ХIара шера 70 эзар кубически метр маркхали бетони арахецаш хургьа из. TIехьарча техникаца Іалашъяь я еррига завод.

Из болх бе йолаелларца республикера кхыйола зIамига, хайра пайда ца луш йола бетони маркхали беш йола моттигаш дIаяха торо хургьа.

Укх бетта болх бе йолалургьа завод.

Берригача юртбоахама балхашта механизаци е еза

Дуккхача отраслей боахам а болаш йоккха совхоз я МагIалбика районера «Ингушски» совхоз. ВIашагIъелла дукха ха йоаццаше а вай паччахьалкхен дикагIа йолча юртбоахама техникаца Іалашъяь я совхоз. Къаьстта дукха тайп-тайпара техника енай совхозе укх семилеткан хьалхарча шера. Укх бIаьсти тха совхозе яьхкай дика ялаташ хьакхарца белгалъяьнна йола СК-3 яха самоходни комбайнаш. Из лоархIам бола дика агрегат лелае цхьа механизатор мара эшац, хIана аьлча гидравлически управлени а йолаш я из.

Цул совгIа тайп-тайпара йола сеялкаш, культиваторашца, рядашта юкъе обработка еш а цунца цхьана минеральни удобренеш ехкаш а йола механизмаш—МТЗ-5Л яха тракторашца, К-2,1 яха йол хьокха косилкаш, ГПТ-14,5 яха тракторий йолхьингаш, прицепаш, иштта кхыйола юртбоахама техника енай укх шера совхозе. Цо торо хулийтаргьа берригача юртбоахама балхашта механизаци е а уж балхаш лоацача ханеи дикеи чакхдаха а.

ССКП XXI-ча съезда исторически решенеша дегаш гIоздаьхача совхозерча механизатораша доккхий а сий дола а декхараш тIаийцад ялаташ дикагIа хьувкъийтара. Н. Мануковскеи А. Гиталовеи методах кулгашца къахьегилга балха юкъера цIа а даьккха берригача балхашта механизаци е лаьрхIад совхозерча дуккхача механизатораша. Алероев Іаьласи Бамбатов Зауреи кулгалдеча хьажкIаш лелаерий звенос 120 гектар йолча лаьттан тIа квадратно-гнездовой хьисаде цIайийнай хьажкIаш, хIаьта хIатIаяьннача хьажкIаша хьахьокх квадраташ йийса йолга а мутIарашта юкъе урагIеи пхорагIеи обработка е йиш йолга а.

Лакхера декхараш да цу звенос тIаийцараш — хIара гектара тIара 45—50 центнер фуалъяьха хьажкIаш яхеи 400 центнер моша доакъар даккхеи лаьрхIад цо. Ди а бийса а ца къовсаш къахьег Алероевси Бамбатовси уж шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара. Шеко яц цар шоай дош кхоачашдергхиларах.

Берригача балхашта механизаци яра гIулакха дикка толамаш даьхад совхоза масса йолча отделенерча механизатораша. Цхьабакъда, шурий-товарни фермашка механизаци яра болх кIезига баьб механизатораша. Из болх чIоагIа уйла тIаяхийта чакхбаккха лаьрхIа да тхо.

ХIанз а тIехьа техника йоацаш а, чIоагIа къахьега дезаш а ба кIоагашкара силос хьатIайоахаш бола болх.

Боккха лоархIам болаш гIулакх да хьайбашта доакъар Іалашдара балхаш механизаци яь хилар. Цхьабакъда, цу гIулакха эшаш йола еррига техника тха совхозе кхоачам хиллал-м яц. АргIаш деш йола механизмаш, волокушаш яц совхозе. ЧIоагIа эшаш я йол гулъешше а из теIа а еш, нийс а еш йола прессподборщикаш яха механизмаш. Уж а йоацаш я.

Уж чехкка кхоачашданза даргдоаца декхараш латт совхоза механизатораша хьалхашка. Уж декхараш кхоачашдарца вIаштIехьа даргда юртбоахама а хьайбай а продукцен ний мах лохбе, къахьегама овсарле лакхъе, хьайбаш леладерий болх аттача баккха.

Укх семилеткан план 4—5 шера кхоачашъе лаьрхIа ба совхозера механизатораш.

Из вIаштIехьа даргда берригача юртбоахама балхашта механизаци йича. Цудухьа къахьегама овсарал совйоаккхаргйола, продукцен мах лохбергбола наькъаш лех Нохч-ПалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Гуноев Іумара, цудухьа хIара сменах йола балха норман 1,5—2-зза тIехкхоачашйора квадратно-гнездовой хьисаде хьажкIаш даьовча хана механизированни звенона кулгалдеш волча Цуцуев Дауда.

Шийна хьалхашка латта из лоархIам бола декхар кхоачашдара ший йола говзал, хьинар тIадахийта къахьег тракторно - полеводчески бригадан бригадира Боков Савар-бика.

Партес шоашта хьалхашка оттадаь декхараш дика кхетадеш, балха дика къахьегаш хьабоагIа механизатораш Арчаков Хьажмурд, Белхароев Іалаудин, Боков Ахьмадхан, Соутиев Абдусалам, Алероев Ризван, иштта кхыбараш.

ДIадийнача ялаташта дика гIулакх деш ба хIанз 4-ча отделенера нов. Гуноев Іумара кулгалдеча бригадера механизатораш. Ханнахьа техника кийчъяьяр цар ДIадийнача ялаташта гIулакх дара. ХIаьта сихбенна кийчлуш боахк механизатораш хьайбашта доакъар сихагIа а дукхагIа а Іалашдара.

Берригача юртбоахама балхашта механизаци е вIаштIехьа даргда дешарца механизатораша шоай говзал лакхйойя. Цу гIулакха—механизаторий квалификаци лакхъяра — укх шера курсаш вIашагIйохкаргья совхозе, хIаьта семинараш массаза а хул.

Сийленца, 4—5 шера кхоачашъе лаьрхIад «Ингушски» совхозерча механизатораша семилеткан план.

М. МАМИЛОВ,
совхоза керттера инженер.

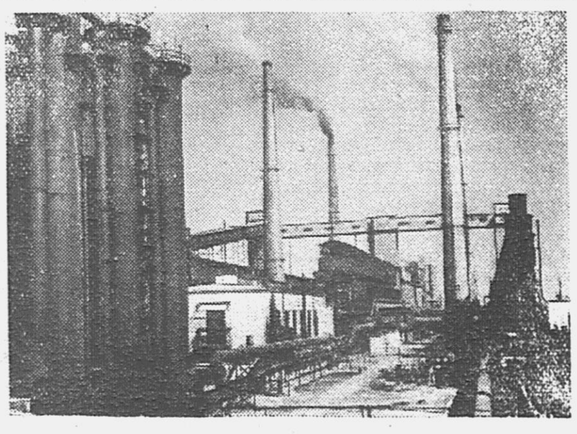

Эстонски ССР. «Кохтла-Ярве» яха сланцеперерабатывающи комбинат — республикера эггара йоккхагIа йола химически предприяти я. Йоагаш йолча сланцех газ, бензин, фенол, сангал, гипосульфит, иштта кхыйола химически продукташ йоах цу комбинате. ВорхI шерарча планах из комбинат кхы а дукхагIа шерье, керда цехаш яхка, синтетически керда материалаш цига хьае лаьрхIа да.

Сурта тIа: «Кохтла-Ярве» яха сланцеперерабатывающи комбинат.

В. Горбунова сурт.
ТАСС фотохроника

Школа ЯЗДУ

Укх деношка ТІой-Юртарча культуран ЦІагІа вай республикан экономикеи культуреи ворхІ шера чухь дегІайоалаярах йолча планах лаьца лекци йийшачул тІехьагІа Назрановски культуран ЦІен художественни самодеятельноста коллективо сакъердаме концерт оттадир. ЧІоагІа раьза хилар гулбеннараш цу концерта.

А.-М. ДУДАРОВ.

* * *

Кхо бутт баьннаб ТІой-Юртарча бане болх ца бу. Цо болх ца барах БуротІа, 25 километр таьна бане аха безаш хул ТІой-Юртара бахархой.

Юртсовет а райисполкома коммунальни отдел а бани вІаштІехьа якъкхара гІулакха йоакхо еш яц.

* * *

Совхозашка, МТС-ашка рационализации изобреттательствои дІахо дегІайоалаяра духьа а рационализаторски предложенеши технически эргалонаши балха юкъе йоалаяра духьа а йолаяь общественни смотр я хІанз вай республике цІахьош.

ЙоаггІача тайпара терко а еш смотр дІаяхьарах боккха пайда баргба совхозашта, МТС-ашта, РТС-ашта. Смотр 25 мая йистеякъкха лаьрхІа я.

ОСТАШЕВСКИЙ.

* * *

Шоаш тІаийца декхараш толамца кхоачаш а деш ЦІьоалагІа май тІаккачалехьа шоай ерригача участка тІа агротехнико маяккара хьажкІаш дІайийна баьлар Шалински районерча «Джалка» яхача совхозерча дІадахача шера дукха хьажкІаш яхарах говзаш вола А. Зармаев керте латтача звенсцара болхлой. Квадратно-гнездовой хьисапе хьажкІаш дІаера гІулакх шоаш Іома а даь шоай участка тІа хьажкІаш дІайийра цар.

Хьажкіаш хІанз дика тІаяьннай, мугІараш, квадраташ нийса я. ХІанз хьажкІашта доаггІача тайпара гІулакх де кийчлуш ба звеноцара членаш.

Б. ЗАНГАЕВ.

* * *

Дика къахьегарца белгалъяьнна я Грозненски горпромкомбината № 1 йолча хІамаш тегача цеха бригада. Цу бригада керте латт дика опыт йола Карпенко Мария. Из бригада эггара хьалха йолаелар коммунистически бригада аьнна цІи якъкхара тІехьа къовсам лоаттабе.

Дикача толамашца кхоачашдир ЦІьоалагІча мая сийна тІаийца декхараш а, хІаьта хІанз хьинаре къахьегаш май беттара план ханал хьалха кхоачашъе оарцагІа баьнна а ба бригадан членаш.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

* * *

Дукха ха йоацца «Сергей Тюленинни», «Азербайджанеци», «И. Сталини» яхача танкерий (кемай) морякаша письмо дайтад машин-наькъахошка. Письмо тІа цувц, ворхІ шера план кхоачаш а еш мехкдаьттан продукташ ханал хьалха цІаяхьара тІехьа Грозненцашца социалистически яхье довла безам болаш шоаш хилар хьахойташ.

Цу тІахьехама раьза хилар Грозненски Гудермесскии машин-наькъахой. Хіанз яхье а баьнна шоай балха толамаш дувцаш письмош дІа-юха кхухьийташ ба морякаши машиннаькъахойн.

С. ВОРОНИН.

* * *

Грозненски бувзама дистанцен связисташа Гудермесе телефонни станци яьй. Ерригаш а 6 комутатор оттаяьй цига. 60 бІаь тума паччахьалкхен ахча кходаьд связисташа из болх чакхбоаккхаш.

* * *

Дика къахьег Грозненски районерча «Советская Россия» яхача совхоза баьца даараш леладеча бригадай болхлоша. Хіанз рассада дІаегІа баьннаб уж, хІаьта минеральни удобренеш а ехк, шиий ханнахьа хий а дет цар.

— 15 июне керда кабуц хургья тха участкашка—йоах баьца даараш леладераша.

Ж. МАХМАЕВ.

* * *

БоаггІача тайпара Ерригсоюзни машин-наькъахой ценна накъа бахара шерра яхь йоаржаяьй Грозненски локомотивни депон болхлоша.

Цу яхьах тІаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдеш ба машинисташ С. В. Николенкои, цун помощник В. Е. Коптеви, машинисташ В. И. Горбатенкои, Г. Г. Шкутови, иштта кхьбараши.

Г. АНОХОВ.

* * *

Ачхой - Мартановски районерча «Самашкински» яхача совхоза шоллагІча отделене укх шера дІае лаьрхІараш 550 гектар хьажкІаш яр. Уж хьажкІаш агротехнико маяккара дІаера дика кийчо йир совхоза болхлоша, хІаьта еррига хьажкІаш квадратно - гнездовой хьисапе дІайийна а баьннаб уж.

Хіанз дІадийнача ялаташта гІулакх делга вІаштІехь доаккхаш ба уж.

А. МАЛЬСАГОВ.

* * *

Первомайски районерча Моче отарашка нах бахаш 98 цІа да. Отарашка хІама хьазца тика ца хиларах 3—4 километр сапа, фатаген, цІилеторг эца аха безаш хул укхазара бахархой.

Отарашта юкъе хила езаш йола тика 3—4 километр таьна а яьккха Іойиллай.

Даьшеи ноаношеи тика таьна хиларах дукхагІа йолча хана шоаш ца а ухаш деша дагІа бераш ухийт тика тІа. Деша дагІача бераштa новкъарло ю цу гІулакхо.

Первомайски райпо декхарийла я отарашта юкъе тика Іо а йилла, лерттІа торговлен гІулакх тоаде а, цунца наьха хьашташ кхоачашде а.

Т. ХАШИЕВ.

КЕРДА БИБЛИОТЕКА ХЬАЙИЙЛАЙ

Грозненрча Калинина цІерахча поселке берригача бахача наха пайда эца йиш йола керда библиотека хьайийлай. Библиотекана къоастадаьд диъ цІа цола, Жуковски улицагІа № 45 йолаш дагІа цІеношь. Абонементи, книжкаш чу лоатталу моттиги, читальни зали, хІаьта дукха общественно-политически, естественно - научнии, научно - популярнии, художественнии, берийн литература а ца библиотеке.

Книжкаш дешархошта лаьрхІа хоза тоаяь ветринаш я, деша мегаргдолча книжкай список я, тематически картотека я.

Къона книжкаш дешархой — берий а йоакхо яьй библиотекан болхлоша. Царна лаьрхІа а ветринаш деша мегаргдолча книжкай списоки я укхаза. Тха библиотекан болх шиий тайпара хургба, хІана аьлча укхаза книжкаш дешараш дукхагІа долча даькъе гІалгІайн нохчийн хургболандаь.

Книжкаш деша тха библиотекера!

В. КАМБУР,
Калинина цІерахча поселкерча библиотекан заведующи.

Болхлой сомий бешамаш

Шиі шу хьалха райисполкомо лаьтташ а денна сомий бешамаш дІаегІар Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлоша.

Йовзаргйоацаш хувцаеннай Андреевски долинера цхьа босе. Хьалха эрий илла моттиг хІанз эзараша сомий гаьнаша хозъяьй. Денгара-денга боккхагІа хул боалий бурилгаш, зиза Іодежад Іажийн кхорийн, кІай кхоллар улл баьца комараш тІа.

Мукъача дийнахь а болх йистебаьлча а дуккха болхлойн гІулакхера нахи хул сомий бешамашка. Цхьабараша гаьнашта юкъе оасар ду, вокхар хий детташ, иштта кхыдола балхаш деш къонача гаьнашта гІулакх ду.

Дика я дуккхача болхлой бешамаш. ЧІоагІа дика гІулакх ду гаьнашта №№ 1, 7 йолча цехашкарча токараша Е. Кондратьевси А. Ишевси, 2-чеи 4-чеи цехашкарча оператораша И. Кречетовси В. Трезновси, 5-ча цехерча слесара П. Ржевске, 3-ча цеха механика Ф. Кабановс, инженераша А. Пивоваровс, Л. Суворовас. Бешамаш лелаю завода кулгалхоша а.

— Дика гІулакх доладаьд вай мехкарча кагирхоша, — йоах завода директора Нохч-ПалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата Т. Г. Семеновас. — Из болам хьал а лоацаш тха завода хІара болхлочо цхьаццa егІа а ца Іеш массехк га дІайогІаргья.

Шоай бешамел совгІа цехаштеи установкаштеи гонахьа а гаьнаш дІайогІа лаьрхІад болхлоша.

Н. ГЛУХОВ.

Дика летай колхоза сомий беш

Шерагара-шерага йоккхагІа хул Сунженски районерча «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза сомий беш. 1958 шера 80 гектара тІеи укх бІаьсти 40 гектара тІеи гаьнаш дІаегІай колхозо. Хіанз 240 гектар сомий бешамаш я колхоза.

Партен XXI-ча съезда исторически решенеша дегаш гІоздаьха семилеткан хьалхарча шера 1,5 миллион сома пайда эца лаьрхІад колхозникаша сомий бешамех. Гаьнаш дукха езаш чІоагІа дика гІулакх ду бешамашка говзача садовода М. Чеботаевс кулгалдеча № 1 йолча бригадан болхлоша.

БІаьстан юхьхь денз болабелар болхлой бешамашка балхаш де. ХьалхагІа бешамашта зенаш деча садоахкача хІамашта духьал дохьаж доалла молхаш техар гаьнашта, цул тІехьагІа царна юкъера лаьтта кІаьддир. Цу балха дика къахьегарца белгалваьлар трактористе Душин Алексей.

Лерттіа гІулакх дар бахьан долаш дика дегІаяьхкай бешамашкара гаьнаш. Ха йІоахлушехь цхьатарра зиза техар царна. Хіанз ди тІехь боккхагІа хулаш латт боалаш, зиза Іо а дежа сомаш беш латт Іажийн кхорийн гаьнаш тІа. Гуш да бешамаш дика хьувкъаргйолга. 1957 шера дІаегІа гаьнаш а летай укх шера.

Цхьабакъда, Іай дІайхача деношта тІехьа биллача шаво чІонакаш йохьаяь гІамгІаш летаяц укх шера. Из зе юхаметтаоттаргдолаш гаьнашта юкъе 19 гектар харбазаш дІайийнай колхозникаша.

В. ЦЫБИН.

Керда химически предприяти

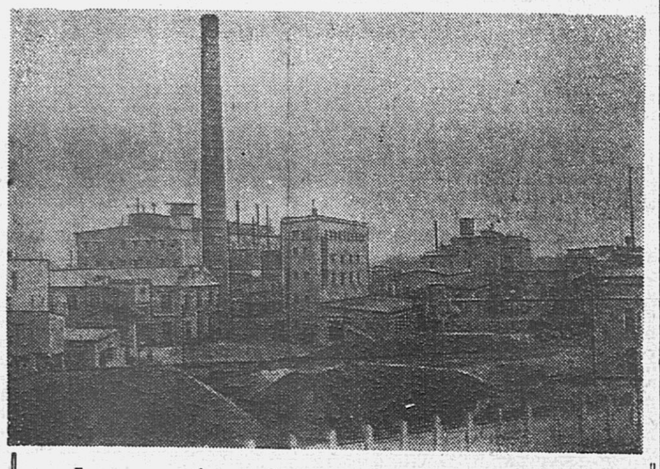

Белгородски область. Синтетически хьаьна кислоташ хьаьна спирташ арахецача Шебекински комбинате синтетически хьаьна спирташ арахецаш йола завод болх бе йолаеннай. Мехкдаьттан парафинах къастача продуктах химикаша доаха лакхерча сортах дола хьаьна спирташ химически промышленносто дукха пайда эцаш да. Царех хьаьо сапанна меттел барзкъаш дуттача лелаю а химически хьаьсата дІайода текстильно-вспомогательни а хІамаш. Цул совгІа уж спирташ леладу металлически рудашта обогощени еча а.

Химически способаца даьха хьаьна спирташ лакхара качество йолаш да. Синтетически хьаьнача спиртий цхьа тонн дуача даьттан 2—2,5 тонна когаметта я.

Сурта тІа: лакхарча сортах дола хьаьна спирташ арахеца завод.

О. Сизова сурт. **ТАСС фотохроника.**

ДИКАГІБАРИЙ ТОЛАМАШ

1959 шера 1-ча январгара 1-гІча майга кхаччалца хІара Іаттагара 800-и кхы дукхагІеи килограмм шура яьккха республикан шаьрача ядача районашкарча колхозий дояркаш

Амриева Л.—Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1490
Колесникова Л. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1480
Степанова Е. — Сунженски района, «Путь к коммунизму» яха колхоз	1390
Комаренко П. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1281
Кедина Н.—Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1251
Амриева Р. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1250
Акинина А. — Сунженски района XIX партсъезда цІерагІа колхоз	1244
Амриева Ф.—Сунженски районе «Путь к коммунизму» яха колхоз	1240
Вербицкая Д. — Сунженски района «ЦІеча Эскара» цІерагІа колхоз	1211
Безреброва Е. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1200
Амриева Р. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1200
Балакшина В. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1199
Кугаевских Т. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1190
Скорикова В. — Сунженски района XIX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	1159
Тройдокало Н. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1150
Белан А. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1145
Мерчанская М.— Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1145
Сдобникова Е.— Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1144
Пономарева А. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1126
Плысычева У. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1119
Чечикова Н. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1100
Маркова А. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1096
Никитина Л.— Наурски района Ленина цІерагІа колхоз	1092
Грибенченко А.— Сунженски района «Победа» яха колхоз	1089
Кучина М. — Наурски района «Октябра 40 шу» яха колхоз	1084
Зверева А. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1077
Авдеева — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1077
Понайтиди М. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1074
Золотарева Л. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	1064
Балакорева Е. — Сунженски района XIX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	1052
Кузнецкая А. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1050
Кохтина А. — Сунженски районе Кирова цІерагІа колхоз	1036
Ткачева Г. — Наурски районе Калинина цІерагІа колхоз	1033
Бычкова А. — Наурски районе «Октября 40 шу» яха колхоз	1031
Фоменко А. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1026
Шевченко А. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	1025
Одоевская М. — Сунженски района XIX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	1025
Кудрявцева А. — Сунженски района Ленина цІерагІа колхоз	1024
Пирогова А. — Наурски районе «ЦІе байракх» яха колхоз	1008
Сорокина Р. — Наурски районе «Октября 40 шу» яха колхоз	1004
Гайманова Н. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1003
Яковлева Е. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1002
Беликова А. — Каргалински района «ЦІе ахархо» яха колхоз	1002
Ковалева М. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	1000
Саврикова В. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	995
Игнатенко Е. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	994
Проценко Л. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	991
Изотьева В. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	990
Давыдкина—Сунженски районе «Поледа» яха колхоз	977
Щербакова З. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	971
Заболотина З. — Сунженски района XIX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	971
Кулакова Ф. — МагІалбика района «Кавказ» яха колхоз	962
Компанейцева И. — МагІалбика района «Кавказ» яха колхоз	957
Шатурсина А. — Сунженски района «ЦІе Эскара» цІерагІа колхоз	954
Дуткина Р. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	946
Арабоочан А. — Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	940
Григорьева Р. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	939
Баскакова Н. — Сунженски района Кирова цІерагІа колхоз	937
Нагуманова Г. — Каргалински района «ЦІе ахархо» яха колхоз	922
Воронкова Т. — МагІалбика района «Кавказ» яха колхоз	916
Лапычева Л. — Каргалински района «ЦІе ахархо» яха колхоз	869
Никифорова М. — Грозненски района 1 Мая цІерагІа колхоз	859

1959 шера 1-ча январгара 1-гІча майга кхаччалца хІара Іаттагара 400-и кхы дукхагІеи килограмм шура яьккха лоама районашкарча колхозий дояркаш

Тазбаева К. — Курчалоевски района Ленина цІерагІа колхоз	1070
Эльсаева С. — Ножай-Юртовски района Калинина цІерагІа колхоз	810
Эдильханова Д. — Курчалоевски района Ленина цІерагІа колхоз	788
Адамова Л. — Курчалоевски района «Новая жизнь» цІерагІа колхоз	749
Успаева А. — Курчалоевски района XX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	733
Куцаева Л. — Курчалоевски района Ленина цІерагІа колхоз	709
Эскиева Н. — Ножай-Юртовски района Кирова цІерагІа колхоз	701
Адамова М. — Курчалоевски района «Новая жизнь» цІерагІа колхоз	690
Ирасханова Д.— Курчалоевски района Куйбышева цІерагІа колхоз	667
Белалова Э. — Курчалоевски района Ленина цІерагІа колхоз	655
Попович М. — Первомайский района Ленина цІерагІа колхоз	654
Цицаева К. — Курчалоевски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	651
Ваидова Р. — Кучалоевски района XX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	621
Юсупова З. — Курчалоевски района Ленина цІерагІа колхоз	600
Абазаева М.—Веденски районе Кирова цІерагІа колхоз	590
Мусаева М. — Курчалоевски района «Дружба яха колхоз	584
Юнусова Д. — Курчалоевски района XX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	566
Хаджиева Н. — Курчалоевски района Куйбышева цІерагІа колхоз	553
Амирхаджиева Х.—Курчалоевски района XX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	547
Хачароева Ж. — Первомайски района Орджоникидзе цІерагІа колхоз	541
Межидова А.—Курчалоевски района «Дружба» яха колхоз	514
Чаниева Л. — Первомайски района Ленина цІерагІа колхоз	454
Гачанаева Ш. — Веденски района «Победа» яха колхоз	450
Долакова Х. — Первомайски района Орджоникидзе цІерагІа колхоз	435
Решедова М. — Курчалоевски района «Октября 40 шу» яха колхоз	420
Магомадова У. — Веденски района Карла Маркса цІерагІа колхоз	420
Эльсиева У. — Курчалоевски района Орджоникидзе цІерагІа колхоз	419
Алиева Ж. — Курчалоевски района «Путь к коммунизму» яха колхоз	411
Магомадова А. — Веденски района Карла Маркса цІерагІа колхоз	410
Медирсултанова Я.— Курчалоевски района Орджоникидзе цІерагІа колхоз	403
Дасиева Н. — Курчалоевски района XX-ча партсъезда цІерагІа колхоз	401
1959 шера 1-ча январгара 1-гІча майга кхаччалца хІара Іаттагара 780-и кхы дукхагІеи килограмм шура яьккха нохч-гІалгІай АССР юрта боахама министерствон совхозий дояркаш	
Пшеничная В. — Грозненски совхоз	1220
Харитаулова Т. — Предгорни совхоз	1109
Аушева Г. — Ингушски совхоз	1068
Тунгаева Т. — «Горец» яха совхоз	1044
Томилина О. — Предгорни совхоз	1015
Комплектова А. — № 1 йола Шурий совхоз	974
Игнатенко О. — Шалински совхоз	969
Галаева З. — Ингушски совхоз	965
Исмаилова З. — «Горец» яха совхоз	956
Сорокоумова О. — Предгорни совхоз	954
Байгиреева М. — Предгорни совхоз	946
Акталиева Л. — Ингушски совхоз	929
Тащенко Н.—№ 1 йола Шурий совхоз	856
Жукова А.— Предгорни совхоз	836
Аристова А. — «Горец» яха совхоз	825
Мусходжиева М. — Шалински совхоз	821
Безлиева— Джалкински совхоз	820
Несина В. — № 1 йола Шурий совхоз	813
Локаташ И.—Шалински совхоз	811
Скибо Е. — «Горец» яха совхоз	808
Жукова Д.— Предгорни совхоз	804
Чихачева В. — Грозненски совхоз	800
Сологубова Н. — Грозненски совхоз	800
Горковенко Н. — № 1 йола Шурий совхоз	793
Салтамалиева А. — Гудермесски совхоз	792
Пшеничная Т. — Грозненски шурий совхоз	790
Ефремова М. — № 1 йола Шурий совхоз	784
Яковлева О.—№ 1 йола Шурий совхоз	780
Яхаева М. — Лермонтовски совхоз	780.

Дукха шура мишта йоаккхаргья

(зоотехника хьехам)

Цхьан сага сих дулх, даьтта, шура яьккхара хьакъехьа Американ ВІашагІкхийттача Штаташта укх гаргарча шерашка тІехьакхе аьнна мехка чухь оттадаь декхар чІоагІа лог гІоздаьнна кхоачашдеш доал деррига советски халкъ.

Из декхар кхоачашде йолаяьча социалистически яхьа юкъе бахаб вай республикерча юрта боахама къахьегамхой а. Укх шера колхозашкеи совхозашкеи дулх 2,2-ззеи шура 1,3-ззеи яьккха, фуаш 1,5-зза дукхагІа гулде, хІара Іатта сих лаьрхІа 2250 килограмм шура яьккха, е соахкарчул 262 килограмм дукхагІа хургйолаш шура яьккха декхар тІаийцад цар.

Вай республике шура йоаккхилга лакхдергдола гІулякхаш да: доахан хІара шера дахкаргдолаш уж шоай ханнахьа бугІе дигар, шурий продукцен план оттаяр а цунна контроль лелаяр а, дехка доахан деттаргдолча ерригача хана дика кийчдар, уж дикача доакъарца а доажадеш а кхабар, доахан деттилга дика вІаштІехьадаккхар, шурий дикал лакхъяр, шурий фермерча балхашта механизаци яр, йизза производственни учет лелаяр.

Доахан хІара шера дахкаргдолаш уж бугІе дигар — доахан дебадеча а шура йоаккхилга лакхдеча а боккха лоархІам болаш да. Вай республикерча колхозашкеи совхозашкеи цукха доахан Іаьхара дус. ДІадахача шера 11 бетта даьча лоархІамех Первомайски районерча колхозашка 30 процент, Грозненски — 21 процент, Советски — 29 процент. Назрановски совхозе 58 процент, Лермонтовски — 36 процент, Предгорни — 28 процент доахан Іаьхара дисар.

Дехкачул тІехьагІа 16—18 ди даьлча, доахани шинарашн хьалхара бугІе ценача хана хІара цар 100 керта сих 95-нега Іаса лацийта деза. Дукккача шерашка зем баккхаро хьахьекхад, доахан хьалхара бугІе лийначча царех 65—70 процент доахан мара Іаса лаьца ца хилар. Цудухьа доахан хьалхара бугІе лийначул тІехьагІа 10—12 сахьат даьча юха а бугІе дига деза. Цу хьакъехьа дехкачул тІехьагІа Іаса ца лоацаш дукхагІа ха дІайодаш да дикача фух дола доахан. Доаханга шиий лар тІа Іаса лацийта уж дика кхаба а гІулакх де а деза царна, бугІаш дика кийчъе еза.

Шинараш хьалхара бугІе доагІа 1,5—2 шу даьлча, цар дегІадахкарга хьежжа.

Доахан Іахара дусаш хилар дІадаккха йиш хургья хьайбай лораша деча новкъосталга хьежжа.

Доахан деттаргдола ерригa ха лаьца план оттае еза хІара боахаме. Из деш дІадахача шера хІара Іаттагара баьнна пайда, цун ха, унахцІена хилар, дІахеца ха, бахкаргбола ха, Іаса лацийта оттаю план лаьрхІа еза.

Хьалхарча квартале дахкаргдолча доаханга Іаса лацийта оттаю план шу йисте доаллаш уж дахкаргдолаш оттае еза.

Доаханга шура яьккха оттаяьча планах къоастаю доярка шкарча доаханга шура яьккха луш йола заданеш. Хіара доярка шийгарча доаханга шура яьккха оттаяьча планага хьежжа доярка ша вІаши социалистически яьх лоацаш договораш утттаю. ДІаяхача ханах йола план кхоачашъяр а хьатІаБоагІача бетта йоагІа задани а ферман производственни совещане ювц.

Шура яьккхара заданеши уж кхоачашъяри, хІаьта иштта доахаш ду гІулакхи гойташ хьокхамаш тІадола доска хила деза хІара бригаде.

Цу тайпара гІулакх оттадаро чІоагІа новкъостал дергда хьайбаех йоаха продукташ йоахилга лакхдеча.

Шиий ханнахьа бетта етт лакъийтар а, цунга лекъа боарраме ха яьккхийтар а, цу хана из дика кхабар а боккхача лоархІаме да. Зем баьккхача гучадаьннад, Іатто лекъа йоаккха ха 40—60 ди хилча дикагІа хилар. Етт ше лакъаьтеха 10—12 ди хьалхагІа лакъийта беза из.

Деттача хана доахан дика кхабар шура йоаккхача кертера дар да. Иштта дика кхаьбача Іатто бехкача шура дукхагІа лургья. Детта доахан кхаба деза, уж детташ хиларa терко а еш. Къаьстта терко е еза дикача фух долча, дукха шура йоагІача доахана. Луш дола доакъар кхоачамбалла белок, минеральни хІамаш, витаминаш йоахкаш хила деза. Иштта кхаьба доахан ца талхаш а унахцІена а хул. Концентрированни долча доакъарашца доахан кхоабилга бакъахьа лерхІаш да файцига.

Академика В. К. Милавановс яхачох, бугІаш а доахан а тайптайпарча доакъарца кхаба деза. БугІаш кхаба еза физиологически мистача кхачанца, вешта аьлча 60—70 процент ялат, 20 процент моша доакъар, юхе дисаь проценташ йол а кхы цу тайпара хІама а, 50 грамм чкъаьрах даьтта долча доакъарца.

Дахкаш дола доахан кхаба деза 75 процент моша а долаш кийчдаьча доакъарца. Иштта доакъар дика да царна. Концентраташ дукха хилча Іаса лацара новкъа хул.

Силосаца, къаьстта хьажкІий силосаца кхаьбача доахана шура дукхагІа луш, цхьан Іаттагара лаьрхІа 2500 килограмм шура яьккха колхозаши совхозаши я вай республике.

Масала, цхьан Іатта лаьрхІа Сунженски районе 18,2 тонни Грозненски районе 15,7 тонни силос кийчъяьяр. Цунга хьежжа 1957 шера хиннначул шура йоаккхилга лахделар: Горячеисточненски совхозе 300 килограмм Старо-Юртовски совхозе 736 килограмм.

Деттача доахана телача хьажкІех пайда дикагІа эцар духьа кхоачамхиллад белок йола доакъар кийчде деза. Белок дукха йолаш хул Іай доахана ехка кхей а горо-ха а йоархІаш, аьхки моша люцерна, эспарцет, концентрированни доакъар — жмых, чич, тувхараш, соян жур, кхыдола ялташ.

Белкови доакъарца увш хьажкІаш доахана теларо шура йоаккхилга лакхдергда вай республикерча колхозашкеи совхозашкеи.

Дикача доакъарца доахан кхабар колхозийн совхозийн кертера дехкар ца. Цу гІулакхо ерригача хана деттача доаханга йоаккха шура лакха лоаттаергья.

Дахкаш дола доахан дебе шинарашн царна тІакхеташ хиларца. Этгара хьалха дехкача шинарашкара шура яьккха, уж шинараш дахкара дика кийчде деза. Уж кийчду дика кхоабаш, латта моттиг а ду гІулакх а дика леладеш, хІара ценна арахийце лелийташ, кІалхьоарца хІама цІена лоаттаеш, шиий хьувш.

Грозненски районерча № 1 йолча Шурий совхоза деттача доахана Іуда бригадира нов. Бекомовс дувц хьалхагІа дахка ха тІакхача дикка юкъ йолаш шинараш дехкача доахана Іулех дІатохар оаха, 18—20 етт боагІа доярка на 4—5 шинар дІатІа а луш. Дахкіа, кийчдацар оаха уж. Іай шинараш кхоалленашта кІал хулар, къаьстта шоашта деш гІулакх а доацаш. 1957 шера гурахьа денз дахка 5 бутт хьалха цхьан Іулца вІашагІтоха доладир оаха шинараш. Цу хана 80 шинар дар уж.

Шинарашка хьожилга тІадиллар вить сагах латтача комсомольски-кагирхой бригада. Царех хІаранега 20 шинар дар. Цу тайпара вІашагІтеха бригада шинараш дахка кийчде йолаелар.

Къаьстта уйла тІаяхийтар боагІача боарамах уж кхабара.

Ди моллагІча бесса доагІе з дегІ чІоагІдалийта терхІаш, шинараш хІара денна арапелийтар. Уж цІена леладара а карагІомадара а чІоагІа йоакхо йора, шиий хьувра. Иштта чІоагІа къахьегар а дика гІулакх дар а бахьан долаш цу бригадо шура яьккхара хьакъехьа совхозе 1958 шера хьалхара моттиг лаьцар, шиий план 133 процент кхоачаш а йир. Доярка Деницкая Раяс шийгарча шинарашкара хІаранегара 2905 килограмм шура яьккхар, доярка Глазовас — 2840 килограмм, Герасимовас — 2694 килограмм, Горловас — 2652 килограмм шура яьккхар.

Царех шоаех латта Іул вІашагІтохарахи из дикз гІулакх дергдолча нахата дІадаларахи беркат даьлар.

«Аскания Нова» яхача института опыташа хьахьекхад, дахкаргдолча шинарий шиий хьер Іалаьмате боккхача лоархІаме гІулакх хилар. Цу института юртбоахама Іилмай кандидата А. Е. Макеевс йоах, иштта хьийна шиий дегІабоагІа, шура дикагІа Іохец, шура чулелача пхьаьнаша болх дикагІа бу. Цу гІулакхо шамара температура 1,8—2 градус лакхъю. Шиий хье болабе беза шинар дахка 3—4 бутт хьалхагІа, дахкалехьа 10—12 ди хьалха шиий хьувлга садийта деза.

Дахкача доахана а шиий хье беза. Лекъа 10 ди даьннначул тІехьагІа хье болабий, дахка 10 ди эша ха тІакхаччалца хьув дахкача доахана шиий.

Хьалха дехка шинараш къаьстта дика кхаба деза.

Бетта дика а бетташ, во кхоабаш хилча — етт гІеллу; дика а кхоабаш, во бетташ хилча — етт барст.

Доахан деттилга а уж кхоабилга а доагІача боарамах вІаштІехьа даьккхача шура дукхагІа а дикагІа а яьккха йиш хургья.

Доахан детта деза шамара чухь вІалла шура а ца юташ. Из дича ха тІакхачалехьа дукхагІа шура Іоаю Іатто. Шиий а хьувш, етт нийсса беттар боккхача лоархІаме да.

Хіара колхозе а совхозе а хадданза тоаде деза доаханна ду гІулакх. Цу хьакъехьа кертера дар да дикача фух дола доахан ди тІехьа дебадар. Къаьстта теркам тІабахийта беза бугІа дика хилара. Из дика хиларга хьежжа хургда цох хьадоала фу а. Дикача фух долча доахана шура дукхагІа а дикагІа а лу. Шура дукха яьккхарал совгІа, йоаккхаш йола шура хьаьна хила а еза. Дукха а хьаьна а шура луш долча доахана тайпаш денгара-денга дукхагІа хила деза хІара колхозе а совхозе а.

Йоаккхаш йола шура дукха хиларга хьежжа денна ца Іеш, шурий хьоаналга хьежжа а дала деза доярка на доагІар. Шурий лабораторей болх вІаштІехьа баккха беза ха хьаэттай. Хіара боахаме шиий центрифуга а шурий хьоанал къоастаяр на эша химикаташ а хила еза.

ХьатІаккхуви дола детта доахан шура дукха а хьаьна а луш хургдолаш кийчде деза хІара колхозе а совхозе а. Къона доахан дикагІа долча фух хилар шура йоаккхилга лакхдеча гІулакхех цаІ да. Цудухьа къаьстта теркам тІабахийта беза дикагІа долча фух дола доахан кхедара.

Хьайбай боахаме технически прогресс е йиш яц доахана ду гІулакх, уж кхоабилга, царех пайда эцилга тоадарга хьежжа мара.

Хьайбай боахаме халагІа дола балхаш да: доакъар кийчдар, из хьакхар а хила дезача моттигашка хьатІадар а, доаханна доакъар диглар, кхо дІадаккхар, доахан деттар.

Московски областерча дикагІа долча боахамаша баьккхача земех, боагІача боарамах кхаба а кхоабаш, автопоилкаца доахана хиий меладаро царгара шура 5—10 процент дукхагІа якхха а доаханга хьожаш дІайода ха 8—10 процент лоацъе а торо лу.

Шура йоаккхилга лакхдеча кертера дар аьхки а Іай а хадданза доахан дика кхабар да. Масса хана а хурдолаш доакъар Іалаштдар — шортта силос йоллар, дукха белок йоалла, дукккача шерашка тІайоала кхех йола баьцаш хІара шера дукхагІа дІаер кертера дар да цу хьакъехьа.

Цу ерригача торонех бизза пайда йийцача, Нохч-ГІалгІай республикерча хьайбай боахам лелабеча болхлошта ворхІ шера йоагІа шура яьккхара план ханал хьалхагІа кхоачашъюлургья.

В. А. РЫБАКОВА,
Нохч-ГІалгІай АССР-а Юрта боахама Министерствон болхло.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

дунен халкъашта юкъера тIехьатетта йиш йоаца дешаш къоастадара тIехьа

ПЕЖИН, 19 мая. (ТАСС). Кхыча мехкашцарча гIулакхий Министрий Женеверча совещане Малхбузерча паччахьалкхенаша оттаяь «комплексни план» оалаш яр йоашхаш. «Дагун бао» яхача газето язду, хIара цар а чIоаггIа чоалхане дола тайп-тайпара дешаш цхьана вIашагIтохар германски дош машаре къоастаде совещанес беча балха духьале е гIертар мара кхы хIама лерхIа йиш яц яхаш. ХIанз укх сахьата тIехьатетта йиш йоаца дош ца Германеца машара договор ярах дола дош, яхаш, белгалдоах газето. Малхбузе «Германи вIашагIкхетара» дош къоастадайта гIерт. Германи вIашагIкхетилга эггара хьалха немций шоай гIулакх долга хIаранена цика ховшшехьа а.

Шоай план тIаэца йиш йоацилга шоашта шаьра ховшшехьа а, малхбузерча паччахьалкхенаша юкъейоалаяьй из совещанес ший болх толамца дIабахьара цухьале е, йоах газето.

Малхбузерча паччахьалкхенаша еча предложенеша хаьда ха йоацаш тIехьашка тетт Германеца машара договор елга. Германи вIашагIтохарах даьсса хабар а дувцаш, Германи вIашагIтохара новкъостал хурдола цхьаккха хIама цац цу плана автораша. Германи вIашагIтохарах дола дош германски дош къоастадара духьале ярна бахьане утттаду цар.

Советски Союзои ГДР-аси оттаяь хаьдда йола предложенеш хьаллаьцар немций халкъо, Европан халкъаша, церригача дунен тIарча машар безача халкъаша. Германеца машара договор яр. Малхбузерча Германера оккупационни режим дIаяккхар — тIехьа а ца тетташ къоастаданза даргдоаца дешаш да. Нагахьа санна дIахо йодача хана а малхбузерча паччахьалкхенаша иштта дола гIулакх цIахо хьой, совещанен балха духьале йой, кхы а вогIа долча хьал тIа доаккхаргда цар шоай хIама.

Францерча фашистий керда зуламаш

ПАРИЖ, 19 мая. (ТАСС). «Юманите» яхача газето беча хоамах, 16 мае Блуа яхача городе (Луари Шери яха департамент) фашистски элементаш Французски коммунистически партен департаментски федераци чуйолча цIеношка чухьилхар. Иштта бандитски хьисапе уж чухьилхаьчул тIехьагIа. Блуарча коммунисташа берригача республиканцашка кхайкарал дир демократически кортамукъал лорае уж тIахьехаш.

МИЛИТАРИСТАШИ РЕВАНШИСТАШИ СИХБЕННАБ

БОННН, 19 мая. (ТАСС). Женевски совещани эттача деношка реваншистийи милитаристийи организацеша белгалбаьнна сихбаьб шоай болх.

ДПА агентствое беча хоамах, Людвигсбурге митинг хилар «Россерча немций землячество» яхача реваншистски организацес яь. Реваншисташ хьалхьебеш митинге къамаьл дир байдда баьхкаьрий гIулакхий боннски министерствон статс-секретара Нама. Хьокхаме да иштта гулбеннача цу гIозарга моаршал хоатташ канцлера Аденауэра каьхат дахьийтар.

Реваншистий слеташ хилар Боваре, Баденвюртенберге, Бремерхафене, Малхбузерча Германен кхыча моттигашка а. Фрейбурге немецки парашютистий союза членаш вIашагIкхийттача метте хьалха хиннача гитлеровски эпсараша реваншисташ тIахьийхар германски милитаризма «традицеш» Малхбузерча Германе тIагIертта дIайоаржае.

Г. ГУРЬЯНОВ.

Токио. Японо-американски «кхерамах лоравалара договор» яхар дIаяккха аьнна цхьа барт а болаш гIулакхаш цоладаьча дийнахьа премьер-министра резиденце хьалхашка столицерча вузий студентай демонстраци хилар. Токиорча кагирхой викалаша дIаккхйкадир США-н агрессивни планашта мохк юкъе хьош Японен правительствос лелаеча политикана шоаш духьал хилар. Резиденцен наIарех чубовла гIийртар студенташ; цхьабакъда полици чIоаггIа духьал яьлар царна.

Сурта тIа: полици студенташ лелхабеш я.

Джапан Пресса сурт.

ЦIАЙЗАЬ шийла ди. Горабича санна бола бос баха шийла малх наг-нагахьа морхашта юкъера хьаара а къеде, юха а къайлабоал. Лайво хьелаяь йола шаьра аре баьде хьу ягIаш долча лоамашка йоал, цу хьу ягIача лоамел тIехьашка кхы а лакхагIа дола лоамаш дагIа. Лайво хьеладаь, мелах дича санна да уж. Іаьржа чоапилгаш санна лай тIа гIолла лел нах, уд грузовикаш. КIур беш я походера кухнеш, лохера урагIа ухаш, танкаш тIех ца йовлийта доахача орашта юхе, даьтта улхаш санна, Іолег кердда оахкача лоабата галаш. Ор чу болх беш эзараш нах боахк — йIаьха польтош ювхаш а, лоацига дIайха барзкъаш дувхаш а къоаной, телогрейкаш ювхаш, цхаралаш тухкаш, салтий иккаш ювхаш кхалнах, городашка ювхаеш йола польтош, ботеш ювхаш кхалнах. Дербат динза долча кIайча кхаькхий кетараши йоккхий яьнна кийнаши йолаш ха-ди даха лоамарой.

Кулгаш. Боарам боацаш дукха адамий кулгаш. МаIача наьха, кхалнаьха, низ бола, къона, къаьна, мордаш хобаденна кулгаш... Уж кулгаш белий Іержаш лийцаь да, барбалаш доахаш, цIока морцаш селла шийла йола танкаш тIех ца йовлийта йогIа чона бечош лувцаш, урагI а ухийташ кIоагашка бIоагIий догIаш да уж кулгаш

Сангара оагIонца хьалъоттаю цхьа бел, цхьаьхха а, цхьаьхха а. Іокхосс барг. Лаьтта Іоотт болчакхаш.

— СалоIа ха кхаьчай! — хоз команда. Цхьанне вокхан кулг лувцаш а, белий Іержаш лувцаш а нах сангар чура хьалтIабувл.

Походерча кухнена юхе очередах латт чамеш, кружкаш, яьнигаш бе а доахкаш нах. Бегаш. Белар. Вокха моттиге маIача наьхеи кхалнаьхеи цхьа тоаба йоал лоа тоIадеш.

— Ер фуд шун? Хьетт е дага-м дац шо?! — яхаш кхайк Іалаьмате хоза, чам бола хьаж етталу чами бе а боаллаш йода цхьа кхалсаг.

— Хьо-м хьай ялат чуийцаь яьннай мотт сона? Хьо хьай дакъа доккхарг. долаш саг я! — йоах лергаш дада кий а туллаш зокх болча цхьан зIамигача саго, кхалсага бе боаллача чамегахьа корта а лестабеш.

ХЬАТТАРА гонахьа гулбенна нах латт. Хьалхашкахьара цхьа-ши мугI гора хайшаь багIа, тIехьашкарбараш ура латт. Кхы а гаьнагIарбараш — хьалтессаьча лаьттан гувнаш тIа латт. Нах сакъердаме, белаш ба. ТIехьашкахьа а яйтаь наьха гонна хьатIаэзаь латта башха дика ши говр а йоаллаш йола фургон. Ши ког Іочу а элла, пандар чубоаллабеча кIинга тIа, вагIа пандар локхаш вар. Цунна тIехьашкахьа фургона тIа ба артисташ: кхал а маIа а нах. Конферансьес фургона тIа а этта хьакхайкаду:

— Концерта тIехьхьара номер лургья Ишхоев Махьмуда! Эрсий халхара йиш!

Наха тIоараш тох.

Махьмуд иккаш а ювхаш, цIе кочи сийна хачин а ювхаш ва. Мехкарашка бIа а тувсаш, чIоагIа говза халха воал из. Хьежаш бараша тIоараш детт.

ЦIаьхха, вIалла мичара дера а ца ховш, жIали эккх Махьмуда когашта юкъе, кхераденна из тIаккха фургонах дIаежаь латтача говрашта когашта кIал эккх. ТIаккха къахка а къаьхке говраш дIаметтахьа лелх. Конферансье фургона тIара чувож, хIаьта пандар лекхачо ший пандар сацийтац. Махьмуд, гобаь латтача наха юкъера ара а ийккхе, ведда ший новкъосташта тIехьа вода. Шокарч, гIараш, белар да царна тIехьа.

— Болх болабе! — команда лу гIараш ювша а еш.

ХIаьта фургон наха яьккхача сангара юххе гIолла ше ма йодда йодаш я.

— Ой, са дуккаяхарг! — яхаш кхайк Махьмуд.— Гора ма яьйий хьо! — ший кетар дIатIакхолл цо илли оалаш йолча шоашцарча йоIа. Мух хьеккхашехь а фургона тIа ура а эттаь гуржий чокхий тIадувх Махьмуда, иккий бертигаш мамогга Іочу а хьовзайийя, царна хаче гIогIаш IотIаохк цо. ТIехкара меттел йовлакх хьерч, керта тIа — беттиг тулл.

— Кийча ва!

«Ва мехкарий, шо сенга долха ла ла лай»! — яхаш йиш лекх фургона тIара.

ТАНКАШ тIех ца ювлийта даькхача Іалаьмате дIаьхача ора чура хьалтессаьча лаьттан тIа Іохайша багIаш а уралатташ а дукха нах ба. Ор чу Іочу ца легар тамаш йолаш, селла йисте латт хьалхашкахьарбараш, Іочу ца легар духьа шоайла хьалувц цар. Пандар лекхашвар а латт ора йистте дIатIа а ваха, Іочу а хьежаш пандар лекхаш. Польтув а ювхаш, «дото» ший а туллаш, шелвенна увза а луш ор чу илли доахаш ва цаI. Бокхха бала лайнача сага тара я цун юхь. Конферансье латт цунна уллув. Юкъе-юкъе лакхехьара топпара галаш етталу цун керта тIа, баламаш тIа.

— Тореадор, хьакхаштагIа хила... Тореадор, Тореадор! — хоз кIалхара хьал. Илли доахачун ира, шаьра чIенг етталу.

— Из модж хIана эг-теш цун? Шелваларах эг-хьогI е цо шийна еча халонна эг-хьогI? — яхаш шийна юхе латтача теннача воккхача сагага хетт Іаьржа ши бIарг а болаш волча цхьан беррашха зIамигача саго.

— Цунна эгае харах эг из! — аьле из кхетаве вол вож. Бакъда, зIамига саг, цо шийга аьннар хьа а ца хозаш, гIол а ийккхе тIера чувода. Ора дехьа оагIорахьа латтараш кIаж а бахе белалу. Берригаш а цхьатарра ор чу лега минут йодац. Ор чу кхийттача кIаьнко хьа а ийце, цхьаннена топпара гала тох. Нах юхатIехьашкахьа лелх. Гараш, яппараш йолалу. Илли доахаш лаьттар, илли саца а саийте, ора йисте хьатIавоагIа. Цунга муша гов Іочукховдаду. Муш шийха дIа а тессе кулг лостаду цо. Муш хьалъоз. Чукхийтта хиннача кIаьнкои администраторои кIалхара баргашца хьалтет артист.

«Все выше, и выше, и выше!»..: — берригa нах бела а беш, бегаш бу цхьанне.

... БIарг тIа ца отташ кхесташ хаче гIогIаш а долаш, ор чу «кинтоури» яха халхар деш ва Махьмуд..: Халхар йистедоал.

— Ак! — яхаш цIогIарч детт бIарахьежаш латтараша. — Ер башха театр да! ЦIаьхха халха ца воале, оаха хьалтIавоаккхаргвац хьо!

Махьмуда кхы а кIезига халхар ду

Цо муш хьалоац. Из наха тIагIоллa тIехвохийташ, селла барт болаш хьалъозабу наха муш. Сов чIоагIа раьза хиннa цхьа кIаьнк, верригa вела а къежаь, Махьмуда мархIа эккх.

«Петька, шортагIа хила! Лаба кIал доахка бIаргагаций хьона артиста бIаргаш! — яхаш кIаьнкага цIогIарч детт новкъосташа...

Команда лу: «Юха а болх болабе!» —аьле. ТIа-тIа гаьна а йоалаш лекха «Ва мехкарий, шо сенга долха ла ла лай» яха йиш я хьахозаш...

1943-ча шера къулбехьен фронте концерташ телаш хилар Ишхоев Махьмуд а волаш йола Нохч-ГIалгIай филармонен артистий бригада

ТIО-НОВККЪА хьийдда йодаш я грузовик. ГIеттаьча сирача дема цIог да цунна тIехьа текхаш. Наькъа йистте лаьттах бат а гIортаяь латт Іаьржа жIарг а диллаь йола танк, дIахо ваьннача—бIаьринга кIотарга тIа тIа-кIалтIа а ийккхаь улл цхьа грузовик.

Никъ чIоагIа зувш, йоккхийча топашеи бомбашеи даьхача кIоагех машин лораеш лехк шофера. Тар а еттaлуш цунна уллув вагIа Махьмуд. ХIаьта кузов чура хьахозаш иллеш да, дегаш ураэттаь доаха низ бола иллеш. Махьмуд шофера дIатIатерс. Шоферо шорттига голаца дIахатетт из. Махьмуда бIаргаш хьалокх.

— Сакъердаме нах ба вайбараш! — йоах цо сетта а веш.

— Цар-м фу де дезар! Хьабар ба хала болх, мелла дукха халхар Іа дича а — кхы а, кхы а, кхы а де яхаш кхайк, мотт бIаьхбаллалца де дезаш хул хьо халхар!.. — йоах шофера: — Хий ма эшар вайна, — белгалдоакх цо, Іы гIеттача радиатора ногIара бIара а хьежаш.

Махьмуд тхьагIарвода.

Юртах чуволлача метте гола тох. Лаьттан гув. Гувна боса кIир техьа-ча кхертIошца яздаь да: «Деррига а — котало якккарна»... Цигга латт цIе байракхилг е а йоаллаш машинаш дIа-са хьежаеш цхьа йоI. Вокха оагIорахьа — цIалг дагIа. Цига гIолла додаш хи тоатолг а да. КIотаргашта юкъе къайладоал из. Хи йистте зизаш а увш, хоза баьнна бай ба.

Машинаш дIа-са хьежаеш латтар, салтий кий а туллаш, гуржий мехкарашта тара а йолаш хоза йоI я. Коча тIа гIолла оззадаь хьоарчадаь тIехкар. Иккаш а ювхаш болча когий хозача ностарашта юбка тIатеIаю михо.

БIарг-цIацкъам тохача юкъа из деррига а бIаргадайна, мах баь ваьлар шофер...

— Ер дош да! — аьнна, гIозвьанна чакхвоалаш йоIа бIара а хьежаь, цIаьхха машин соцаю шоферо.

Кузове багIарашка цIогIарч, мухьарч, белар доал. Берригаш а вIаштабетталу уж.

— Фуд ер?! — хетт корзагIваьннача Махьмуда.

— Хий а доттаргда, тамашне хозача йоIах бIарг а тохаргба! — йоах вела а къежаш шоферо.

ХIа аьнна из машина тIара Іовоаллашехь а, ена хьатIа а эттаь чаз делар цунга «тамашне хозача» йоIо:

— Фу ду Іа? Коартолаш яхьаш-м вагIац хьо! Нах беций хьа машина тIа багIараш? МалагIча даькъацара ва хьо? — хетт цо, бегашцара шофера чам а боабеш . Махьмуд цец а ваьнна бIарахьеж йоIа..:

— Хьо вий из?! — аьле цIаьхха цIогIа эккх йоIага, дунен тIа мел дола хIама диц а дале, мархIа кхета аьле Мухьмуда тIахьед из.

Воха дукха хIама ца эшаш волча шоферо гIулакх кхетаду. Вела а къежаш, цхьанна хIаманна гунахь доацаш санна, машина чу хий дотташ воалл из.

Баь чIегилга тIа пандарга йиш йоаккхаш ва пандархо. Шоай дувладенна дегIамаш мукъадоахаш ба акатераш. ЦIагIара байдда хьаара боагIа маьлхах баьга а баьга бола мехкарий-регулировщицаш. Царех цаI Женена метте дIаотт, вожаш артисташца дIаув. Бегаш. Белар. Махьмуди Женяк лакхача кIотарго деча Іийне дIаэтта латт.

— Керта кIажараш хIаьта?! — эккх Махьмудага.

— КIажараш-м юхахургьяр! — йоах Женяс. Цун бIаргаш, цхьа хIама лаха гIерташ санна, Махьмуда юхьа тIа, бIаргаш тIа увтт... Йицъеннайий хьона со? — яхаш хетт цо, цхьаккха хIама цунна дицденнадоацилга шийна ховшшехь а.

— Йицъеннаяц! — йоах Махьмуда, цунна тIера бIарг баккха низ а ца кхоачаш.

Доккхача иразах кхийна саг санна, гIозъяьнна я Женя.

— Мича долх шо? — аьле хоатт цо дог тоха а дале. — Гаьна боацаш тIом ба...

— Тхо-м массаза а да тIом болчча метте.

Автомобило цIогIа тох.

— Дала хайра ма долда хьо машинах а! ЦIаккха а талха а мича талх цун-м из машин! — йоах Махьмуда машина цIогIа хезача. Кулгаш а лаьца шорттига машина дIатIаболх уж. Цхьан-шин дийнахьа юхадоагIаргда тхо. Хьежаш хилалахь! Хьоца цIенхаштта цхьа къамаьл де дезаш ва со.

— ХIанззе а хьаала,—яхаш шорттига дехар ду Женяс, Махьмуда «йиш яц» аьле корта лостабу. Ше кабинка чу дIачухайначул тIехьагIа хьамссара Жене балам тIа кулг дулл цо..:

ДОХАДАЬЧА цIеношта, цIеной гIовнаш чу а даха ягIийсаьча пишкий тунгилгашта, къаьстта белгалдаьнна цхьа жIарг а долаш, немций аьшка кийнаш тIа а ягIаш цхьатарра мугIарагIа латтача кIайча жIаргашта юхе гIолла тIех а лелхаш, саделла хIама дисанза йолча юрта юкъе гIолла хьийдда йода машин. ТIа-тIа чIоагIагIа а хозаш, балама тIехьашкара хьахозаш да йоккхийча топий таташ. Артисташ гIар-тата доацаш сайцар, хIаьта Махьмуд цхьаккха хIама хозаш а е гуш а вацар. Цхьаннахьа гаьнна сийнача сигала гIолла дIахьежаш ва из...

НОНАГIАЯР яга а яьга йола юрт. Лоадама хIама ца дуташ йоккхийча топаша тийдаь я сомий бешамаш. Хенаш лийгаьчул тIехьагIа ягIийсаьча юхкаш тIара урагIа хайшаь дагIа сега лаккхал дола дахчан хьоасий. Школен цIеношл. Нийсса ах тхов бохабаь ба цун. Хьалхьайна дагIача тхов тIарча аьшко, михо эга а деш, доарахочо вIашагIхьекхаеча цергаша санна, таташ ду. Наг-нагахьа мара ца дагIийсаьча хенашта кIал, аьрзех лечкъа котама кIоригаш санна, хьулаенна латт машинаш.

Школа наIараш а кораш а доацаш я. Хьалйиззаь герзаш а долаш бола нах ба цу чу. Къона, маьлхо боагабаь, салтий кийнаш тухкаш, хьоцараша яьха кочамаш ювхаш. Хьалхашкахьа дIахьежаш багIа уж. Елакъежача цар юхьмарех холу чIоагIа сакъердам баьнна уж хилар. Хьалхашкахьарча мугIарах багIа эпсараш, ийнарал, юкъ-юкъе военнн барзкъаш а дувхаш кхалнах. Ювлача йоккхийча топий таташца йистеоал Махьмуд бегаш беш дола жугатий халхар даь. ЧIоагIа тIоараш детт. Халхарой дIабаьннначул тIехьагIа хьагучайоал ехк хьекхаь бужабаь кера корта а болаш, Іалаьмате дика кийчъяь концертни коч а ювхаш йола хозача дегIара къона йоI. БIихой шоайла бIарахьеж, шоайла бIа-саьнаш ю цар...

Махьмуди цунцара йоIи — лоалахарча цIагIа ба. Іаьламате сиха хийца а хийце «краковяк» яха халхар деча хана эша барзкъаш тIадувх цар. Хьачуоал концерт леладешвар.

— Краковяк кийчденна дий? — аьле цIогIа а техе, юха а къайлаоал из.

Болххашехь а чопилгаш дIа а дохкаш, цунна тIеххьа-тIехьа дIаболх Махьмуди цунца халхар деш йола йоIи. Гой, цар кулгаш хьалоац, халха бала кийчлу, бакъда, цу ханна сцена тIа хьатIавоал инарал:

— Новкъостий! — аьле кхайк из зрителашка хIаьта Махьмуд, кулг а лостадийя, шийна дIатIавех цо. — Политуправленегара радиограмма кхаьчай вайга. Искусствай Комитетен профсоюзий ЦК-ен сийлен грамота хьожаяьй вай везача хьаьша. Ишхоев Махьмуда. — Зало тIоараш тох. — Цо 360 концерт деннад фронте! Еррамо болча артистий-патриотий чIоагIа сий деш, царна баркал оалаш хила деза вай! Тхогара, гвардейцашкара... — инарала баьча хоамах Махьмуда Іалаьмате дика аккордион лу... — дIаэца, дукха ха йоаццаш немцашкара хьабаьккха «бIайха» а болаш ба хьона: ХIаьта сога-сайгара ер совгIат а да хьона,— никель даькхха браунинг Махьмудага дIа а енна, берригаа артисташка кулг а денна, инарал зале юхавода. Махьмуда аккордион новкъосташка дIалу.

— Сона-м кхосса а мича хов ер...— вела а къежаш, дукха хьакхашта воацаш йоал браунинг Махьмуда бе. Зале багIа нах дог цхьалха белалу. — ЧIоагIа деза сона дуккха а дика хIамаш шоана хилар... бакъда, сона хабар дувца а дика хац. Баркал халда шоана, новкъостий, тха ерригача коллектива цIерах баркал халда шоана.— Махьмуда кулг тосс.— Со шоана халха ваьлча бакъахьа хургва!...

ТIемахой белалу, тIоараш тох цар. Пандарца краковяк яха йиш локх, аьнна, Махьмуди цунцара йоIи халха долалушшехь а команда хоз:

— Самолеташ йоагIа!

ТIЕМАХОЙ сангарашка беша дIалачкъ. Царех цхьабараш шоашца артисташ а увзабеш дIауд. Сигала урагIа а хьежаш, ведда вода Махьмуд а. ЙоагIаш йола самолеташ бIаргагу цунна.

— Іовижа! — аьле лерга іоххе Махьмудата цIогIа тох цхьан тIемхочо. Карта іоххе дIачу а техе ший плащ-палатка тIатосс цо цунна.— Баьдеча бус лотаяьча прожекторо санна бIарг тIаозаргболаш ма дий хьа ер барзкъаш-м! — йоах цо бехказа вала гIертача хьисапе.

Дуне эккхийта санна бомбаш лелх. Лаьтта, гаьнаш, карташ, дом— долла хIама а сигала дода...

(Дiахододар хургда).

21-ча мая: 7.20 — «Фу йоах Іилмон дынои сага вахарахи, валарахи» беседа (эрсий меттала); 8.20 — «ДоттагIлен ЦIей» передача (нохчий меттала); 8.35 — «Сердало» газета обзор; 8.50 — информацеши хоамаши; 9.00 — «Моттигерча композиторий произведенеш»; 17.00 — «Культуран университет радиочугIолла» передача (эрсий меттала); 17.15 — «ДIайийнача культурашта дика гIулакх дар» беседа (гIалгIай меттала); 17.30—нохчийн музыкан концерт; 17.55 — «Гудермеса хьажкIаш лелаерхо»; передача; 18.15 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.30 — № 1 йола кхалнаьха журнал (нохчий меттала); 19.30—керда хоамаш (нохчийн гIалгIайн метташка).

22-ча мая: 7-20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.35 — «Дукха вахарна бола къовсам» беседа (гIалгIай меттала); 8.50 — информацеши хоамаши; 9.00 — радиоладувгIархой программах концерт; 17.00 — «Цхьан цифрах дола дувцар» (эрсий меттала); 17.20 — «Гойтара агитаци клубе» передача (гIалгIай меттала); 17.35—концерт; 18.00 — пионерештен школьникаштен передача 18.20—керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «ТIаийца декхараш кхоачашду» передача (нохчий меттала); 19.30 — керда хоамаш (нохчийн-гIалгIайн метташка).

23-ча мая: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Коммунизм хьалъерхой хила кийчлу тхо» берашта передача (нохчий меттала); 8.35 — Даьштеи ноаноштеи хьехам (гIалгIай меттала); 8.50 — информацеш 9.00—концерт; 17.00—литературан передача (эрсий меттала); 17.20 — литературан передача (гIалгIай меттала); 17.35—концерт, 18.00—керда хоамаш эрсий меттала); 18.15—концерт; 18.40—«Нана» дувцар (нохчий меттала).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

«Челюскинций» цIерахча кинотеатре

Йоккха зал **«Дезал боацаш»** долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 **«Дай-сесаг»** долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4:30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 **«Дай сесаг»** долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 **«Дезал боацаш»** долалу: 9.15, 11.15, 1:15, 3.15, 5:15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре.

Іан зал **«Дезал боацаш»**. долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

Ахкан зал **«Аьшка зида»** долалу: 7.45, 9.30.

Городе Грозне Б-Хмельницке улицах, № 64 яхаш йолча гражданка **Сафарова** Эмма Николаевнас суде деннад городе Грозне 1 Курински улицах, № 52 вахача гражданинагара **Сафаров** Оганез Вечаганович яхачунгара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда Ленински района 1-ча участкан халкъа судо.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиумо чIоагIа хала а хеташ кодам бу Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат а, Лакхехьарча Совета председатела заместитель а волча новкъостага Сухаревга Г. М. ха йоацаш еннача цун сесагах

СУХАРЕВА Александра Ильиничнах

И. БАЗОРКИН.

КИНОПОВЕСТЬ

(Дiахододар. Хьалхарчунга №№ 32, 33, 37, 39, 40 хьажа).

КРИТИКЕИ БИБЛИОГРАФИИ

Юрта боахамерча дикагIа болча болхлоша дувц

Советски наха чIоагIа дог гIоздаьнна кхоачашду ССКП XXI-гIча съездо оттадаь сийлахь-доккхий декхараш. Дерригача халкъа юкъе эттача яхье хIара денна дукхагIа хулаш латт дикагIа бола болхлой — шоай деррига низаш, кхетам, говзал семилеткан хьалхарча шера план толаме кхоачашъяра дIа а луш, коммунизм хьалъеш бола къахьегамхой.

Балхаш тIа хьалха латта болхлой — йоккхача къахьегама овсарленца къахьийга ца Іеш, шоай балха говзал кхыча болхлошта дIайовзийташ а бола нах ба. Цар гIад а бахе дувц, дикагIа йола балха говзалаш шоаш мишта Іомаяьй, чурча кхоачамех пайда дукхагIа эца шоаш мишта Іемаб.

ДикагIа болча болхлой балха говзал берригача къахьегамхошка дIайовзийтар — лоархIамегIа дола декхар да. Шудухьа массане а къоабалде дезаш да юрта боахамерча дикагIа болча болхлой кхо библиотечка Нохч-ГIалгIай книжкай издательствос арахецар.

«ХьажкIаш кхеерий библиотечкаца» бархI брошюра да. Царех хIаране чIоагIа пайда лургба хьажкIаш кхееш болча болхлошта. «Гектара тIара 200 центнер хьажкIа яккхар духьа» аьнна цIи йолаш да Нохч-ГIалгIай мехка хьажкIаш дика кхее харца цIи хеза волча Джалкински совхозерча Зармаев Іабдул-СаIида яздаь брошюра. Долчча бесса дувц автора: хьажкIаш дIае лаьтта шоаш мишта кийчдир а, хьажкIаш дIа мишта йийр а, царна Іунал мишта дир а. Болх бовзаш а хьинар долаш а къахьегарах пайда баьлар: 20 гектар долча лаьттан тIара хIара гектара тIара 159 центнер томараш тIехь е 124 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера звенос.

«Укх шера кхы а дикагIа болх берга оаха, — яхаш язду Зармаев Іабдул-СаIида брошюра чакхдоаллача, — ца бича йиш яц тхога. Тхоашкарча лаьттан тIара, хIара гектара тIара 200 центнер а йоаккхаш, томараш тIехь хьажкIаш яха аьнна социалистически декхар тIаэц оаха. Из чIоагIа хала декхар долга-м хов тхона, цхьабакъда тха звеноцара бараш Іалаьмате дика болхлой ба, хIаьта оаха тхоай дош кхоачаш а дергда».

Укх шера вай республике 100 эзар гектар совгIа долча лаьтта дIаюврга хьажкIаш. Цу гIулакха боккха лоархIам болаш да из культура кхееш деча дерригача балхашта комплексни механизаци елга. Комплексни механизаци юкъейоалаяра опыт вай йолаш да. Цу хьакъехьа мадарра цувц «Новый быт» яхача Грозненски района колхозе трактористаш болча Александр Петровича Макашинеи Михаил Григорьевич Бербиновси, «ХьажкIаш дика хьувкъаеш йола тха опыт» яхача шоай брошюра тIа. 98 гектар дола лаьттан дакъа деннадар механизаторашка. Царна еннаяр «Беларусь» яха трактор, СКГК-6В яха сеялка, КНН-4,2 яха культиватор совнагIа хьоангIалаш а долаш, зигзаг яха 12 макха, КУ-2 яха комбайн. Техникаш ха а ховш пайда эцар бахьан долаш дIайийнача хьажкIашта цика Іунал де а ерригача колхозо юкъера лаьрхIача цхьан гектара тIара яьхараш 31 центнер мара ца хиннача хIара гектара тIара 70 центнер томараш тIехь хьажкIаш яха а вIаштIехьдаьлар трактористий.

«ДIайийнача хьажкIашта комплексни механизацца гIулакх деш оаха цавча балхий хьисап дича, тха дог тийшар, — йоах брошюра яздаьча автораша, — юртбоахамерча дерригача балхашта комплексни механизаци яьчул тIехьагIа дIайийна хIамаш хьувкъаргхиларах а, къахьегама овсарле лаккхлургхиларах а, хьайоаккхача продукцен единицага цIабода мах лохлургхиларах а».

«Победа» яхача Сунженски районерча колхозо тоъал доккхий толамаш цавхад хьайбай продукташ алсамъяхарца. Уж толамаш даьхад шортта доакъарийна хьажкIий силос а кхыдола доакъараш а Іалацдаь хиларахи мошача доакъарийна лаьрхIа хьажкIаш дIайийна хиларахи. Мошача хьажкIий доакъар дукхагIа доаккхалургдола опыт ювц «Победа» яхача колхозе агроном волча Сукин Владимир Филипповича «Цхьан гектара тIара 1017 центнер моша доакъар» яхача брошюра тIа.

ДикагIа йола балха опыт дика кхетаергйолаш ювц Лермонтовски совхозе звеньевой волча Гайрбеков Ахьме яздаьча «Беркате да Кавказа лаьтта» яхача брошюра тIа, «Лаьттан тIа силос йоллар» яхача Нестеровски юкъерча школе производственни бригадан бригадира Янчевская Алевтинас, Шелковской райисполкома председатела Григорий Гаврилович Самарске яздаьча брошюра тIа а, кхычар а.

2,2-эзачул кIезигагIа доацаш укх шера дулх алсамдакхха лаьрхIад нохч-гIалгIай юрта боахамерча къахьегамхоша. Из цIенхаштгара декхар дика кхоачашдара хьайбай боахаме долаш дола деррига кхоачамаш довза а царех бизза пайда эца а беза колхозашеи совхозашеи. Уж кхоачамаш а дикагIа йола балха опыт а ювц «ДарегIа дулх дукхагIа хилийта» яхача 8 брошюра а чудолаш йолча библиотечка.

«Алсамдаккхарга бода никъ» яхача, Горячеисточненски совхоза хьакхий - товарни ферман бригадир волча Петр Георгиевич Зайцевс язъяьча брошюра тIа ювц хьакхий дулх алсамдоаккхаргдола опыт. 1959 шера 4200 центнер дулх даккха лаьрхIад ферман коллективо. Соахка даьккха хинначул 1450 центнер дукхагIа ца из, кхоачашдулургдолаш дий из декхар? Да.

Кхал хьаккхарч цкъа яхка а яхкийте чуоттаю дулха лаьрхIа... «Хьакхарч цкъа яхкийтар—хIанз эггара дарегIа дулх дукхагIа даккхарна дикагIа а пайданагIа а дола гIулакх ца, — яхаш язду автора.— Эггара хьалха соахка хьакъоастаяьр оаха фермера цкъа яхкаргйола 460 хьакха. Оаха лийрхIачул тIех белар цар пайда, совхозера берригa болхлой чIоагIа гIадбигар цу гIулакхо: 5 хурск мара ергьяц меттача цар йир юкъера лаьрхIача хIаране бархI-бархI хурск. Из бахьан долаш керттерча цхьан нана хьакхийгара хьаяьннар 31 хурск хилар».

ДIахо ювц авторо хьакхарч арахьа кхабара опыт, фермерча халача балхашта механизаци елга, электропастухех, самокормушкех, пайда ца луча гIулакхага цIаухийта ахча юхаозарах.

ЧIоагIа дика хIамаш дувц Шелковской районерча Сталина цIерахча колхоза кроликаш лелаеча ферман заведующи волча Григорий Александрович Овчаровс яздаьча «Кроликаш лелаяр — пайда луш гIулакх да» яхача брошюро.

1957 шера октябрь бетта йолаяьй цу колхозе кроликаш. Цу хана 17 кхали 8 маIеи кролик яр ферме. Хьалхарча шера 6.875 соми 30 кепиги пайда хилар царех колхоза, е хIара кроликагара баьнна пайда 404 соми 42 кепиги хилар. Боккха пайда ба из. Вай республикерча дикагIа йолча Шелковской совхозерча цхьан жийно бенна пайда 97 соми 20 кепиги мара бацар.

1959 шера 30.000 кролик, аьлча а хIара кхал кроликагара 30 кролик хьалкхее лаьрхIад ферман коллективо.

«Из план кхоачашйича 100 тонч кролика дулх паччахьалкхенна дIачудала йиш хургьа колхозага, — йоах брошюра тIа Г. А. Овчаровс. — 125 тонн бежан дулха меттел лоархIарца из. Шу чакхдоаллаш хьалкхеь кроликаш ехка а ехка 1 миллионь 200 эзари сома пайда бир колхозо».

«ДарегIа дулх дукхагIа» яхача библиотечкацарча дукхагIа долча брошюраш тIа хьакхий-товарни фермашкарча болхлой опыт ювц. Из харцахьа дац. Бакъда, цунцара кхоачамбоацар а белгалдича бакъахьа да. Доахан доажадарах а кхабарах а дувцаш цхьаккха брошюра дац библиотечкаца. Йоа тIара оалхазараш леладелга дувцаш къаьстта библиотека арахеца кийчъеш я книжни издательство.

«Шура дукхагIа яккхар духьа» яхача кхоалагIча библиотечка тIа язъяь хургьа республикерча шурийтоварни фермашкарча болхлой дикагIа йола опыташ. Цунца да 12 брошюра. Боккха лоархIам болаш ца царех 8 брошюра хьайбаш леладеча дикагIа болча болхлоша шоаш яздаь хилар. Шоай опыт ювц дикагIа йолча доаркаша Е. С. Авиловас, З. Галаевас, Ж. Тазбаевас, М. Е. Ланговаяс.

1953 шера денз Грозненски районерча «Аргун» яхача колхозе доярка лла болх беш я Мария Ефимовна Ланговая. Цу юкъа тоъал дика опыт хиннай цун, шура дукхагIа яха Іомаеннай из. 1959 шера хIара Іаттатара 3596 килограмм шура яьккхай що.

«Доаханга со дика хьожаш хилар а шортта доакъар Іалацдаь хилар а бахьан долаш даьхад аз толамаш, — яхаш язду брошюра тIа М. Е. Ланговаяс. — Масала, 1957—1958 шерашка кхоачам хиллат доакъар Іалацдаьдар Іанна: хIара Іатта 100 центнер силоса, 18 центнер аьла (эспарцетеи судански баьцеи), хIара килограмм шурий яьккхача 250 грамм концентраташ. Барда хан-ханнахьа тIабахьар, тухи мели а яр доаханна. Эрий тIаяьннача баьца тIа доажадарал совнагIа